

Tora Nilsen

HISTORIKK

TANGEN (LANGESUNDSTANGEN) FORT.

1940 - 1993.

Samlet og bearbeidet av

Komkapt Odd T Fjeld
Orlkapt Hans Petter Kolstad

ØSTLANDET SJØFORSVARSDISTRIKT

HORTEN

1993.

INNHALDSFORTEGNELSE

A. Belliggenhet og eierforhold.....	Side	1
1. Belliggenhet	Side	1
2. Navn	Side	1
3. Eierforhold	Side	1
4. Områdets beskaffenhet	Side	1
B. Okkupasjonstiden.....	Side	3
5. Områdets rekvirering av tyske myndigheter	Side	3
6. Tyskernes bruk av området	Side	3
- Generellt	Side	3
- Forsvaret av Grenlandsområdet	Side	5
- Generellt om den tyske utbyggingen	Side	5
- Fortets bestykning	Side	8
- Annet materiell	Side	10
- Detaljer om den tyske utbyggingen.	Side	12
= Den tyske organisasjonen	Side	12
= Den første utbyggingen	Side	13
= Senere byggearbeider	Side	17
7. Spesielle hendelser	Side	22
a. På tysk side	Side	22
b. På norsk side, Mil.Org. i Langesund	Side	23
C. Norsk overtagelse og umiddelbar bruk av anlegget (Mai 1945 og til høsten 1948.).....	Side	23
8. Norsk overtagelse av anlegget fra tyskerne	Side	23
D. Norsk bruk av anlegget etter 1948.....	Side	29
9. Kommisjoner, utredninger og planer med innvirkning for anleggets bruk	Side	29
10. Eierforhold	Side	32
11. Operativt konsept	Side	33
12. Øvingsvirksomhet på stedet.	Side	34
13. Diverse	Side	35
E. Kildehenvisninger.....	Side	36
F. Vedlegg:	12 vedlegg, Vedlegg A - Vedlegg L.	
Vedlegg A: Beskrivelse av extysk organisasjon og materiell.		
(1) Organisasjonsplansje og batteriposisjoner.		
(2) Eksternt og internt samband.		
(3) Overvåknings og varslingsmidler.		
(4) Ildledningsmidler.		
(5) 10,5 cm Schneider kanon L/37 M 1936.		
(6) Luftvernskyttset.		
(7) Lyskastere.		
(8) 5 cm lett bombekaster.		
(9) Stasjonær flammekaster M 1942.		
(10) Landminemateriellet.		
(11) Skytevarsler i Langesund Blad 1941 og 1942.		
Notiser etc i Langesund Blad og i Telemark Arbeiderblad, 1942 - 1994.		

INNHALDSFORTEGNELSE, SIDE 2.

- Vedlegg B: Tyske minefeltkart med inntegnede hindre og andre stridsmidler.
- Vedlegg C: Tysk virksomhet i Langesundsområdet, men utenfor Tangen fort.
- Vedlegg D: Britiske etterretningsrapporter om den tyske virksomheten i Langesundsområdet.
- Vedlegg E: Rapport av 15 mai 1945 om overtagelse av fortet.
- Vedlegg F: Skisse av fortet. Tegnet ca 1948/50.
- Vedlegg G: Oppgave over fortets skyts, instrumentering, rekkevidder etc pr 1952/53.
- Vedlegg H: Beskrivelse av stridsmidlene etter moderniseringen i 1959.
- Vedlegg I: Beskrivelser av stridsmidlene etter moderniseringen i 1980.
- Vedlegg J: Liste over Mil.Org.sjefer. Gruppe- og vaktsjefer, oppsyns-/tilsynsmenn, fortssjefer fra HV og KA.
- Vedlegg K: Liste over fotografier fra juni og september 1993.
- Vedlegg L: Fortets installasjoner 1993. Inventarkart.

FORORD.

1. I mars 1993 fikk orlkapt Hans Petter Kolstad og undertegnede en forespørsel fra Nestkommanderende ved Østlandet sjøforsvarsdistrikt (ØSD), om vi kunne påta oss oppgaven med å skrive historikker over 7 flankefort (bestrykningsbatterier) ved ØSD. Disse ville i de nærmeste år bli lagt ned. Nedleggelsene er hjemlet i bl.a. Stortingsmelding nr 16 (1992-93), og andre offisielle dokumenter.

2. Planen for nedleggelsene er som følger (pr våren 1993):

- Kjøkøy fort, nedlegges pr 1 januar 1994.
- Mørvika fort, nedlegges pr 1 januar 1994.
- Oddane fort, nedlegges pr 1 januar 1995.
- Torgauten fort, nedlegges pr 1 januar 1995.
- Malmøya fort, nedlegges pr 1 januar 1996.
- Tangen fort, nedlegges pr 1 januar 1996.
- Folehavna fort, nedlegges pr 1 januar 1997.

3. Arbeidet med historikkene ble initiert av et skriv fra Sjøforsvarets forsyningskommande (SFK), datert 15 mars 1993, jnr 4323/93/030, med overskrift "Nedleggelse av forter - innsamling av dokumentasjon av historisk verdi." Foruten det arbeide orlkapt Kolstad og undertegnede utførte, ble anleggene befart og fotografert av bestyreren på Oscarsborg festningsmuseum, orlkapt J.E. Fjørtoft. I tillegg skal ØSD/Vollmesterkontoret utarbeide en fullstendig inventarbeskrivelse av fortene pr nedleggesdato.

4. Arbeidet ble lagt opp som følger:

I tiden fra ca 1 april til ca 20 juni ble forskjellige forberedelser gjort, så som:

- Arkivstudier, Oslofjord festnings arkiver 1945 - 1962 på OscF.
- Arkivstudier, ØSD's arkiver i Horten.
- Diverse arkiver i Riksarkivet, så som Generalinspektøren og Sjefen for Kystartilleriets arkiver, Marinekommando Østlandets arkiver, Forsvarsdepartementets oppgjørskontors arkiver, m. fl.

Fra 22 juni til 7 august 1993 var orlkapt Kolstad og undertegnede på befaringer på fortene, en uke på hvert sted. På fortene ble de enkelte extyske stillinger sett på og målt opp og skisser tegnet. Det ble også tatt en del fotografier.

Under befaringene fikk vi god hjelp av oppsyns-/tilsynsmennene, samt anledning til å få intervju personer som på forskjellige måter kjente til fortets historie. Det var tidligere Mil.Orgmenn, HV-offiserer med lang tjeneste på fortet etc.

Dette ga oss til dels et unikt bilde- og stoffmateriale fra okkupasjonstiden, den norske overtagelsen i 1945, og de første 10 - 15 årene av etterkrigstiden.

Etter at befaringene var ferdige, ble det tatt en ny runde i arkivene for å hente ut spesielle informasjonen om ting som man ble oppmerksom på under vegg. Det ble også innhentet en del opplysninger om det tyske materiellet på Forsvarsmuseet og dets bibliotek, foruten ØSD hva angikk etterkrigsmateriellet. Dette gikk parallellt med skrivning av historikkene.

Det viste seg etter hvert at å finne opplysninger om en del av det tyskbrukte materiellet var vanskeligere enn først antatt.

Spesielt var fortens sekundærskyts, feltkanoner og panservernkanoner, vanskelig å finne ut av, dette var "en fant fra hver bygd". Dette materiell var rasket sammen fra hele Europa, foruten noen gamle, norskbrukte kanoner.

Noen av disse beskrivelsene vil derfor være svært overfladiske. Fra ØSD fikk vi anledning til å gå gjennom ØSD's fotografisamling. De bildene som var aktuelle å bruke, fikk vi velvilligst avfotografert og kopiert i tilstrekkelig antall ved Forsvarets rekrutterings- og mediasenter, Akershus festning.

For fortene på vestsiden av Oslofjorden fikk vi meget god hjelp på lokalt hold. I Langesund var vpl løytnant i Kystartilleriet, Cato Olsen, til stor hjelp. Han har gitt oss mange opplysninger om tyskernes virksomhet i Langesundområdet som vi ellers ikke ville ha fått tilgang til.

I denne sammenheng skal også Reidar Fjeldstad nevnes. Fjeldstad stilte til vår rådighet helt unike bilder fra tyskernes virksomhet i Langesund i 1941, samt kopi av rapporten om overtagelsen fra tyskerne i mai 1945.

På Oddane fikk vi mange nyttige og interessante opplysninger av områdets eier og fortets oppsynsmann, Halvard Oddane. I tillegg fikk vi intervjuet et par tidligere Mil.Org-/HV-menn, samt enken etter en HV-offiser.

Av Johs Aske fikk vi et større utvalg bilder fra overtagelsen av Oddane fort fra tyskerne i 1945, foruten anledning til å kopiere en del dokumenter.

Av enkefru Helene Hansen fikk vi en del bilder fra HV's virksomhet og øvelser på Malmøya i 1950-årene. Vi intervjuet også her et par HV-offiserer i tillegg.

Det nevnte billedmateriale og dokumentene fikk vi etter henvendelse, velvilligst avfotografert og kopiert ved Luftforsvarets skoler i Stavern. Vi har således blitt møtt med stor velvillighet overalt hvor vi har henvendt oss, og det er vi takknemlige for.

ØSD, Horten, november 1993.

Odd T. Fjeld.

A. BELIGGENHET OG EIERFORHOLD.

1. Beliggenhet:

TANGEN fort lå på Langesundstangen i tidligere Langesund bykommune, nå Bamble kommune, Telemark fylke.

Kartblad: Sheet 1712 I, LANGESUND.

Kartreferanse: 4339.

2. Navn:

De tyske militære myndigheter kalte fortet for LANGESUND. ¹⁾

I de første år etter 1945 ble stedet kalt LANGESUNDSTANGEN av de norske militære myndigheter. (LANGESUNDSODDEN og TANGEN er også brukt i noen tilfeller.)

I løpet av sommeren 1957 ble det offisielle navnet endret til TANGEN fort. ²⁾

Som fellesbetegnelse for denne type anlegg innenfor Oslofjordområdet ble uttrykkene "flankefortene" og/eller "bestrykningsbatteriene" brukt.

3. Eierforhold:

Da tyskerne beslagla området i 1941 var det Langesund bykommune som eide området. ³⁾

Norske militære styrker (Hjemmestyrkene - HS) overtok området og anlegget ved den tyske kapitulasjon i mai 1945. Beslagleggelsen ble opprettholdt.

Kystartilleriet tok over anlegget ca 1 august 1945.

I oktober samme år ble den delen av området som lå nord for HESTEKLOVA frigitt og tilbakeført Langesund kommune.

Senere ble det inngått leiekontrakt (datert 22/11 - 1949) for området. Området var deretter leid frem til 1968. ⁴⁾

I 1968 kjøpte Staten ved Forsvarsdepartementet Langesundstangen. Kontrakten var datert 11 mars 1968, og i kontrakten var det angitt at Bamble kommune hadde forkjøpsrett til en pris som ikke overstiger salgssummen hvis Staten senere ikke hadde bruk for området. Forkjøpsretten må i tilfelle benyttes innen 6 måneder. ⁵⁾

4. Områdets beskaffenhet:

Syd for HESTEKLOVA består Tangen av skog- og fjellgrunn. Den ytterste del av området, samt de bratte skråninger ned mot sjøen er trebare, mens resten av arealet har en usedvanlig frodig vegetasjon. Det øvre platået er dekket av meget gammel og til dels grov furuskog, ispedd ett og annet grantre, vesentlig nedi sluktene.

Av barlind er det relativt mye, og i en størrelse som man skjelder ser. Den største barlinden har en stammetykkelse, målt ca 50 cm over bakkenivå, på noe over 30 cm, dens anslåtte høyde er ca 13 - 15 meter med en grenlengde anslått til 5 - 6 meter.

I sluktene og på hellingene mot de trebare bratte fjellskrentene

ned mot sjoen finnes det mange, til dels mer skjeldne lauvtrær, så som lind i store mengder og med stammetykkelse opp til 60-70 cm, lønn, osp og ask, foruten meget store og kraftige hasselkjerr, samt noe selje, villkirsebær og noen asaler. Av krattvekster - nær ugjennemtregelig - finnes nypetorn, slåpetorn, berberis og kaprifolium, delvis vevet sammen av viltvoksende eføy. Efoyen klatrer til dels også opp langs stammene på de største trærne.

Hesteklova er så tilgrodd med selje, villkirsebær og andre lauvtrær at man kan knapt se bunnen på kløften. Det aller meste av skogsveksten heller mot nord p.g.a. vindpreset fra sjoen.

Batteriområdet sett i profil fra øst. (Foto: OSD.)

Strandområdet er værhardt og bading fra området synes bare å være mulig for dyktige svømmere. Fjellgrunnen i strandbeltet er dessuten meget ujevn og med skarpe kanter. Den høyeste del av området ligger noe over 55-meters koten. Man regnet at bare 1/8 av grunnen syd for Hesteklova var nyttbar som tomtegrunn.

Området har en rik flóra, og fri utsikt ut over sjoen og mot Bamble- og Vestfoldkysten. Det hadde vært mye brukt som tur- og parkområde, både av byens beboere og av sommerturister. På området vokser blant annet noen skjeldne orkidearter, flueblomsten som har fått navn etter sitt utseende, og hyasinter. Av andre plantesorter, så som liljekonvaller, finnes det store mengder av. Se forøvrig rapport fra 2 botanikere av 1. sep 1993.

Det er også opplyst at det skal være en del fossiler av forskjellige slag å finne i området.

Dagens rikhet på tre- og plantearter, foruten fossiler, har sin årsak i at området har vært avstengt for bruk i over 50 år.

B. OKKUPASJONSTIDEN.

5. Områdets rekvirering av tyske myndigheter.

De første tyske avdelinger kom til Langesund på sensommeren 1940, og beslagla Langesund bad til sitt bruk. Langesund bad lå ut mot Krogshavn. Bruk av områder utenfor Tangen fort, se vedlegg.

De tyske militære myndigheter beslagla hele Langesundstangen for militært bruk fra sommeren 1941.⁶⁾

Det beslaglagte område gikk fra Skipperhuset, der den bymessige bebyggelse begynte og omfattet hele Tangen. Området var således begrenset av sjøen i øst, syd og vest, i nord av bebyggelsen til Langesund by. Ved Skipperhuset lå porten til den tyske leiren. Det beslaglagte område var ca 195 dekar stort.

I tillegg beslagla tyskerne flere mindre områder rundt Langesund, bl.a. et mindre område på skipsfører Th. Jacobsens eiendom i Krogshavn. På eiendommen ble det bygget en stilling i betong og stein for et Mg og en bombekaster (BK).

Før de tyske, militære myndigheter beslagla Tangen, hadde stedet vært byens naturpark i lang tid. Den tyske beslagleggelse av området var derfor meget følelig for byens befolkning.

Hverken Langesund kommune eller Th. Jacobsen fikk noen erstatning fra tyske myndigheter for beslagleggelse av området.⁷⁾

6. Tyskernes bruk av området:

Generellt:

General Nicolaus von Falkenhorst var sjef for de styrker som invaderte Norge den 9 april 1940. Han ble også sjef for alle tyske stridskrefter i Norge frem til slutten av 1944.

I denne stilling var generalens tittel Wehrmachtsbefehlshaber Norwegen.

General von Falkenhorst ble tidlig klar over at det var nødvendig med et sterkt forsvar av alle innfallsporter til vår lange kyst. Han prioriterte derfor utbygging av kystartillerianlegg høyt.

Kystforsvarets utbygging ble iverksatt for fullt i 1941. Det viktigste i denne sammenheng var å bygge ut kystbatteriene. Dette gikk ikke så hurtig som ønsket, man manglet materiell.⁸⁾

Det viste seg også at Marinens kystartillerioppsetninger var for små til å møte de utvidede krav til ressurser, både av materiell og personell. Det ble derfor opprettet et "Heereskustenartillerie". I Norge ble det etter hvert tre ganger så mange "Heereskustenbatterier" (HKB'er) som Marinekustenbatterier" (MKB'er).

Forløperen til Hærens kystartilleri var det tyske posisjonsartil-

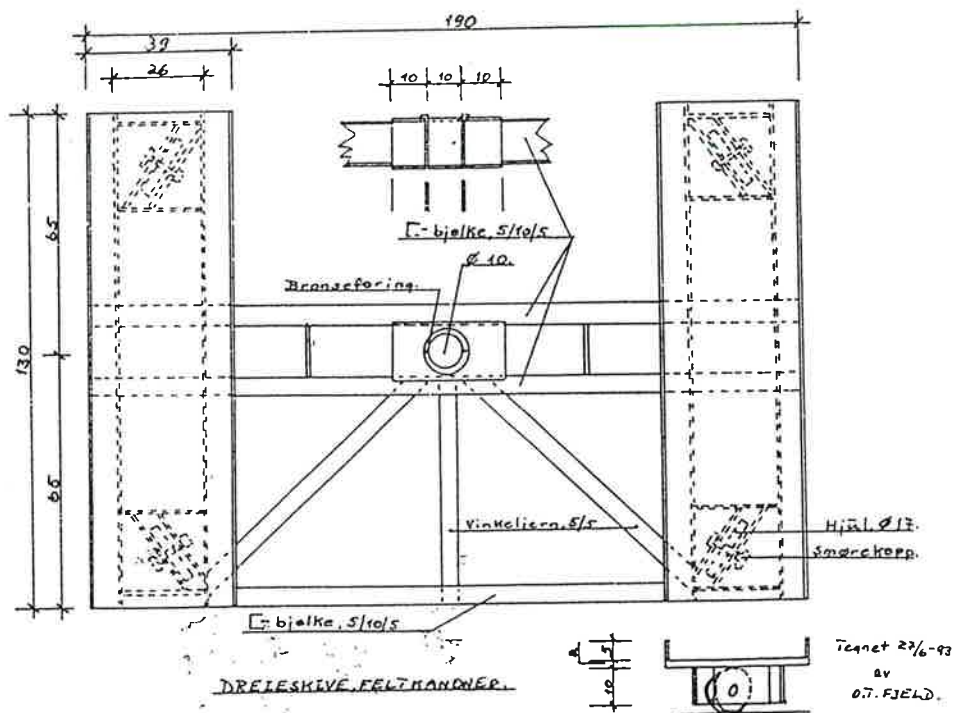
leriet og frittstående batterier fra Westwall-stillingene. Disse ble overflødige etter erobringen av Frankrike i 1940.

Det var det britiske raidet mot Svolvær i mars 1941 som satte en slik støkk i tyskerne at utbyggingen av kystforsvaret ble forsert. Det ble da etablert en rekke Heereskustenartillerie-Regimenter (HKAR), delt opp i Heereskustenartillerie-Abteilungen (HKAA) og Heereskustenartillerie-Batterien (HKB).

Hærens kystartilleri var organisert likt med de vanlige feltartilleriavdelingene. I løpet av 1941 var man i Tyskland ferdig med å organisere og sette opp de aller fleste av de batterier som etter hvert kom til Norge. ⁹⁾

Kvaliteten på HKB'ene som sjøfrontbatterier var dårlige, særlig til å begynne med. Batteriene var satt opp med feltkanoner, ofte av eldre modell, eller av skyts som var erobret fra andre nasjoner under felttogene 1939 - 1942.

For å hjelpe på muligheten til å rette i side, ble kanonene satt på en dreieskive og festet til denne med wire og strekkfisker. Ved å bakse lavettsvansen i side, kunne kanonens grovinnretning i side endres. Fininnstillingen fikk man med kanonens sideretning i lavetten.

Målsatt skisse av dreieskiven etter en funnet dreieskive på Tangen.

Den mest alminnelige måte å bekjempe et sjømål på, var til å begynne med å skyte sperreild, slik man kjente det fra vanlig landmålsskytning.

Etter hvert bedret de artilleristiske forholdene seg en del. Det ble bl.a. opprettet en artilleriskyteskole for hærkystartilleriet i Stavern med øvingsbatteri på Rakke.

I februar/mars 1944 ble det levert ca 210 sokkelaffutasjer til 10,5 cm kanon, Schneider M 1913 og i mars/april samme år ble det levert ca 105 sokkelaffutasjer til 10,5 cm Schneider kanon M 1936. Sydnorge fikk henholdsvis 36 og 84 stk av de angitte affutasjer. Fra 1944 og fremover ble derfor flere kanonbatterier etter hvert bygget om, slik at kanonene ble lagt i sokkelaffutasjer. I mange tilfeller ble også kanonene satt opp i betongbunkre eller i kasematter. ¹⁰⁾

På ildledersiden ble også situasjonen bedret. Man fikk etter hvert stereoskopiske avstandsmålere, lyskastere og bedre ildledningsinstrumenter. Dette ga bedringer i batterienes effektivitet.

For å få fortgang i utbyggingen av kystartilleriet i Norge, ga Hitler ut et direktiv om dette den 14 desember 1941. Etter dette direktiv skulle den tyske hær være ansvarlig for utbyggingen av kystforsvaret. ¹¹⁾

Kommandoforholdene var noe innfløkte på grunn av de to forskjellige artillerikorps fra de to tjenestegrener, marinen og hæren. Hærens kystartillerioppsetninger ble operativt underlagt den lokale "Seekommandant" så lenge striden pågikk på sjøen. Gikk fienden i land, gikk den operative kontroll over til vedkommende divisjonssjef i Hæren. I Oslofjordområdet, fra Langesund til svenskegrensen, var det den tyske sjømilitære sjef i Horten som var Seekommandant. ¹²⁾

Forsvaret av Grenlandsområdet:

Sammen med batteriet på Kriken på Skåtøy og Oddane ved Nevlungshavn skulle Tangen fort forsvare innløpene til det viktige Grenlandsområdet. I dette område lå det mange viktige havner, det var også veg- og jernbaneforbindelser til resten av landet herfra, samt at det fantes mye tungindustri i området. Utskipningshavnen for tungtvannet fra Hydros anlegg på Vemork ved Rjukan var også i Skien/Porsgrunnsområdet. I tillegg til disse tungtveiende grunner for å anlegge et kystartilleriforsvar i området, kom også at de forsvarte fjordarmene ga de tyske skip relativt sikre venteposisjoner før eller etter kryssing av Skagerak.

Generellt om den tyske utbyggingen:

Som nevnt tidligere fikk den tyske hær ansvaret for utbygging av kystforsvaret.

De tekniske løsninger var standardiserte, man hadde standardtegnninger, såkalte "Regelbau" for de forskjellige typer stillinger, så som kanonstandplasser, kommandoplasser, ammunisjonsbunkre, deknings/forlegningsbunkre, spesielle stillinger for maskingevær brukt som luftvern (ringstand), bombekastere og stillingsområder i nærforsvaret.

Når det gjaldt litt større fjellanlegg, f.eks. lagre og forlegning, måtte man som regel planlegge dette på stedet, og iallefall sprengte ut etter spesiell plan (Sonderkonstruktion).

Den ingeniørtekniske ledelse av byggearbeidene hadde Hærens festningspionerer (ingeniørroffiserer).

Ved Wehrmachtsbefehlshaber Norwegens stab hadde "Inspekteur der Landesbefestigung Nord" det overordnede ansvar for all utbygging av befestninger i Norge.

Under seg hadde inspektøren 3 festningspionerkommandører, med en kommandør i hver av de tre tyske kommandodistriktene.

Festningspionerkommandørene hadde under seg staber på regimentsnivå som igjen hadde festningspionerbataljoner underlagt seg. ¹³⁾

Rekkefølgen i utbyggingsarbeidene var som regel som følger:

De aktuelle områder for kystbatterier ble tatt ut og rekognosert av offiserer fra den infanteridivisjon som var ansvarlig for forsvaret i vedkommende område. Sjøkommandanten i det samme område ble tatt med på råd. I vårt tilfelle var dette sjøkommandanten i Horten.

Etter at stedsvalget var klart og anleggets oppdrag var gitt, ble detaljrekognosering og -planlegging utført av den avdeling som divisjonen beordret til dette. ¹⁴⁾

Etter direktiv (ordre) utstedt i mai 1941 skulle utbyggingen utføres i følgende faser:

- (1) Alarmberedskap skulle etableres først og omfattet anlegg av en feltmessig stilling for minst en kanon, samt at ammunisjonen ble bragt frem og gitt en beskyttelse mot vær og vind.
- (2) Første byggetrinn innebar at samtlige våpen, både i batteriet og ellers (luft- og landfront), fikk stillinger med forsterket feltmessig utbygging. Hovedskytsets plassering var ikke i de beste posisjoner, der skulle den permanente standplassen bli bygget.
- (3) Annet byggetrinn var utbygging av de endelige standplasser for hovedskytset. I standplassene ble skytset satt på en dreieskive for å lette sideretningen. Dreieskiven var laget slik at den tillot en skuddsektor på ca 120°. I den samme utbygging ble ammunisjonslagre, kommandoplass, forlegning foruten beskyttelse av skytset ved montering av skjold, bygging av bunkere (kasematter) over kanonstandplassene samt kamouflasje utført.
- (4) Tredje byggetrinn. Fra våren 1944 fikk tyskerne ved de fort som var oppsatt med franske 10,5 cm kanoner, et tredje byggetrinn. Denne utbygging innebar at feltlavetten og dreieskiven ble skiftet ut med sokkelaffutasje. I de fleste tilfeller måtte også standplassene bygges om i forbindelse med at kanonene ble lagt i sokkelaffutasje. Kanonene ble nå bedre egnet til bruk mot mål på sjøen, bl.a.

kunne kanonene følge et mål kontinuerlig i side horisonten rundt. (Hvis da kanonen ikke sto i bunker.) ¹⁵⁾

Direktivet anga videre enkelte tekniske retningslinjer for byggearbeidene som følger:

a. Kanonstillingene måtte planlegges på steder som kanonene kunne transporteres frem til uten vanskeligheter.

b. Kanonene skulle helst ligge på samme høyde over havet (skulle ha samme terrengvinkel).

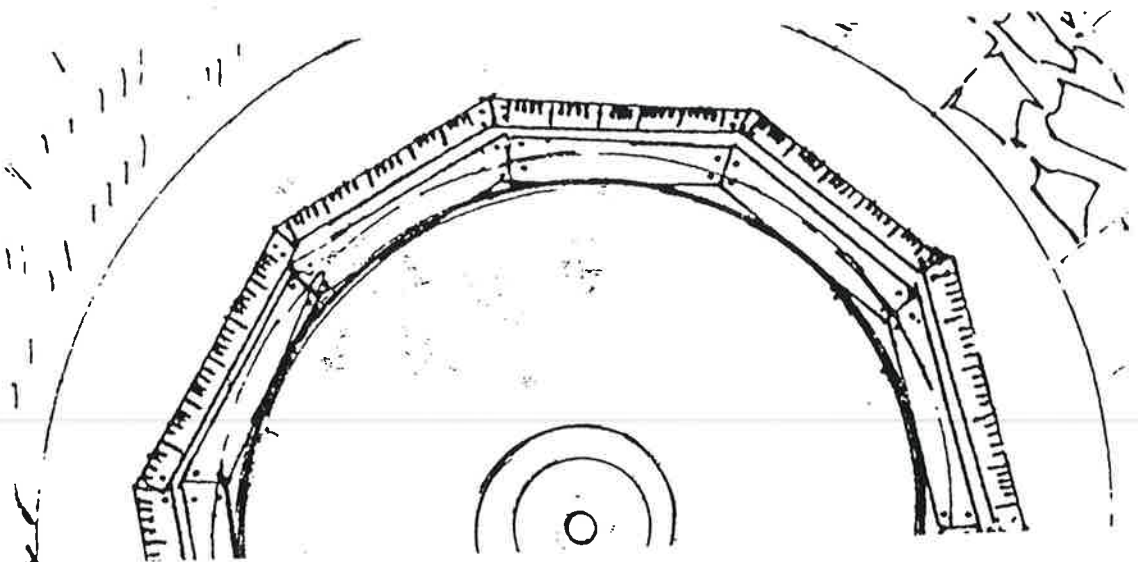
c. Kanonene skulle vanligvis ikke ligge mindre enn 50 meter fra hverandre, i gjennomsnitt ble det ca 70 meter fra hverandre, d.v.s. en batterifront på noe over 200 meter. Dette krav kunne avvikes når større sprengningsarbeider ble nødvendig for å oppfylle det, eller hvis andre byggeoppdrag måtte gå ut for å oppfylle kravet.

For bygging av forlegning ble det utgitt et eget direktiv. Man skulle ta spesielt hensyn til at vannforsyningen var tilstrekkelig.

Ved utbygging av kanonstandplassene til alarmberedskap og første byggetrinn skulle følgende regel følges:

For kanonens plassering skulle en ca 10 m² stor, jevn flate opparbeides. Så sant det var mulig, skulle den graves ut til 50 cm's dybde. Som underlag måtte det være fjell, pukk eller hardstampet jord. I standplassen skulle det legges ned en brisk av planker som kanonens hjul ble kjørt opp på.

Under annet byggetrinn skulle standplassens bunn støpes, i bunnen skulle en pivot støpes fast. På pivotet ble det montert en dreieskive, hvorpå kanonen ble kjørt opp og satt fast med wire og strekkfisker. For lavettens svans ble det i standplassen bygget en rullebane, utstyrt med gradbue.

Pivot, rullebane (sideretningsbane) og gradbue i standplass.

Ammunisjonslagre skulle plasseres nær kanonene. Først skulle man sørge for at ammunisjonen ble beskyttet mot vær og vind. I annet byggetrinn skulle ammunisjonslagret bygges ut til treffsikker lagring. Størrelsen av ammunisjonsmagasinene avhang av kanonenes kaliber. Beredskapsammunisjonen skulle lagres på begge sider av kanonen, ca 5 - 10 m fra kanonen. For den ammunisjon som ikke var ved kanonen til enhver tid, skulle det bygges 5 - 6 lagre, hver på ca 100 m² gulvflate. Lagrene skulle legges slik at ammunisjonen raskt kunne transporteres frem til kanonene.

Kanonene skulle i første eller annet byggetrinn få beskyttelse i form av et halvrundt brystvern foran kanonen. Høyden og størrelsen skulle tilpasses kanontypens ildhøyde og hvilken plonge for kanonen som angjeldende standplass måtte bygges for. Utvendig måtte brystvernet bli fylt opptil slik at skråningen ble mindre enn 1 : 2.

Kamouflasje av brystvernet og den planerte skråningen, samt hele standplassen ble påpekt som viktig.¹⁶⁾

Det har i ettertid vist seg at arbeidet som ble utført av de tyske avdelingene ikke alltid var førsteklasses. Dette kan ha flere årsaker. For det første var arbeidskraften ufaglærte soldater. For det annet så brukte tyskerne i mange tilfeller sand der de fant den, bl.a. fra stranden. Betongblandingen ble ikke tilsatt nøytraliserende kjemikalier, derfor fikk betongmassen en uønsket tilsetning av salter fra sanden som gjennom årene har brutt ned betongen. Sabotasje fra norske arbeidere kan også være en grunn.

En fullstendig bygningsteknisk beskrivelse av anleggene vil bli utarbeidet som en Del II av historikken.

Fortets bestykning:

Det skyts som ble brukt var høyst uensartet. Det var som regel erobret skyts, enten norsk, fransk eller østeuropeisk. I Jan Egil Fjørtofts bok "Tyske kystfort i Norge", angir forfatteren en "Ti på topp"-liste over de kanonene tyskerne brukte i hærens kystartilleri i Norge. Det hovedskyts tyskerne brukte på Tangen, var en fransk 10,5 cm feltkanon, Schneider-Canet, L/37 M 1936. Denne kanontypen ligger på plass nr 2 på "Ti på topp"-listen, og var representert ved 24 batterier med i alt 95 skyts. Den tyske benevnelsen på kanonen var: 10,5 cm K 332 (f).

Etter pålegg fra "Flag Officer Norway" av 28 mai 1945, skulle alt skyts etter tyskerne telles og innrapporteres til Sjøforsvarets overkommando.

Skytset på Tangen fort etter tyskerne ble innrapportert den 14. juni 1945. En ny rapport av 2 juli 1945 fra en britisk offiser utdyper den tidligere rapporten. Kanonmateriellet var som følger:

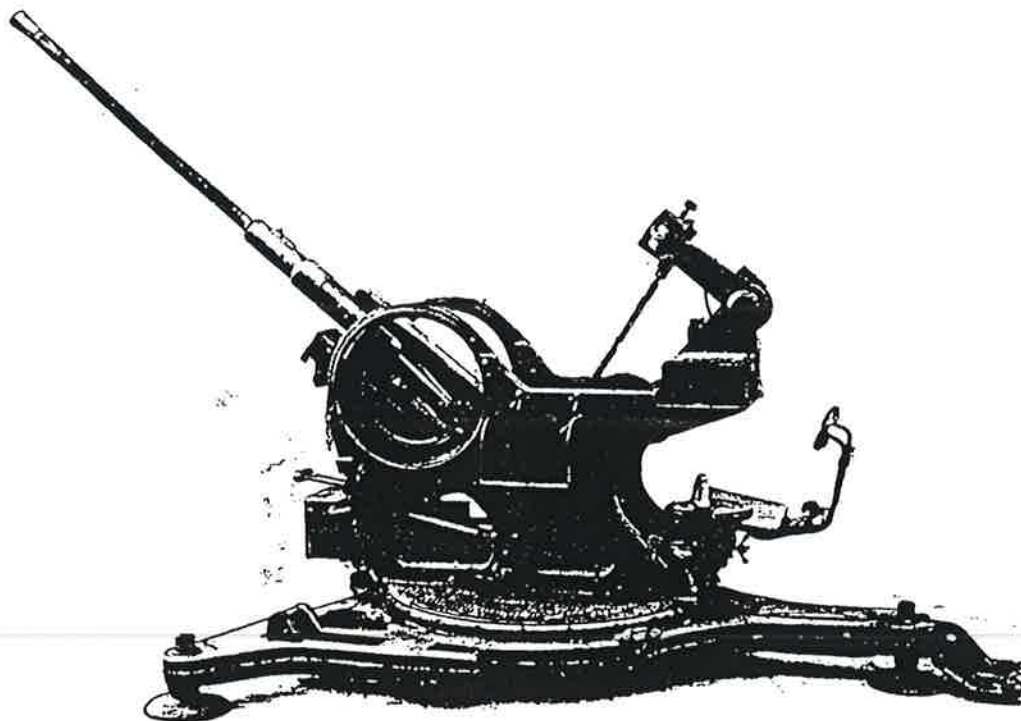
- 4 stk 10,5 cm. Om kanonene sies det at de er i tilfredsstillende stand, og at mekanismene er på plass. (Disse ble andre steder demontert og lagret andre steder enn på fortet.)

Kanonenes sikter var sendt til "Camp Brevik". Glyserinen i rekylbremsenes sylindre var tappet ut.

Fransk 10,5 cm Schneider kanon M 1936. (Bilde fra J.E.Fjærtøft.)

- 2 stk 2 cm. Kanonene hadde dårlige presenninger, men mekanismene var på plass. Siktene var tatt med til i Brevik. Rapporten av 2 juli 45 angir 3 stk 20 mm kanoner. Til kanonene hørte 6 reserverør. Kanontype ikke oppgitt, men en tredje rapport angir "tyske Flak". Andre kilder har angitt at det tyske hærkystartilleri benyttet 20 mm Flak C/38.

Tysk 20 mm Flak (Flugabwehrkanone) C 38.

- 1 stk 4,7 cm panservernkanon. Opptellingene fra 1945 angir at kanonen var russisk. Tyske kilder angir imidlertid at kanonen var jugoslavisk. Da var kanonen sannsynligvis produsert av Skoda-verkene. Kanonen var ikke kjørt i stilling. Kanonen var komplett med mekanisme og sikter.
- 1 stk 2,5 cm panservernkanon, også angitt som russisk. Tyske kilder angir at kanonen var fransk, den måtte da enten være M 1934 L/72 eller M 1937 L/77. Også denne kanon sto lagret.
- Det blir også angitt en 7,5 cm feltkanon i bruk, bl.a. i britiske E-rapporter. Kanonens bruk er noe tvilsom, og omtales noe nærmere senere (etter norsk overtagelse).

Annet materiell:

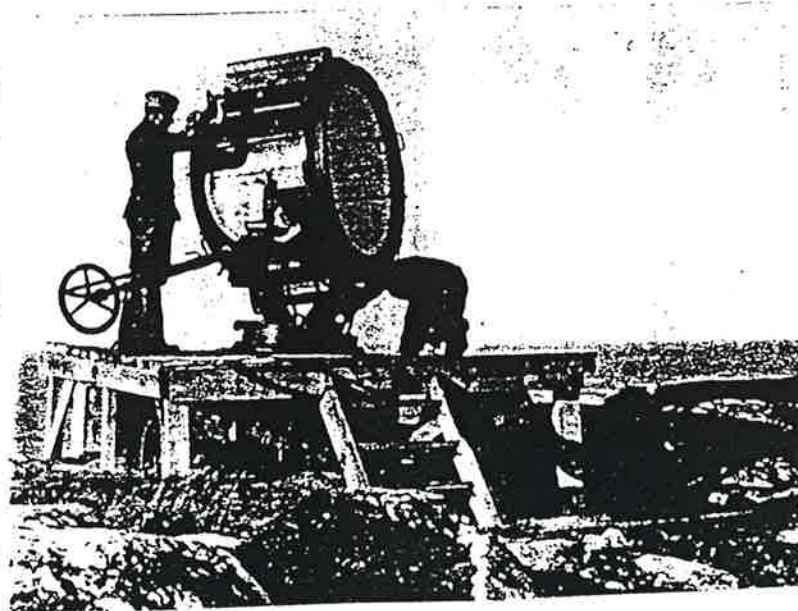
- 1 stk 5 cm tysk bombekaster.
- 1 stk 60 mm fransk festningsbombekaster, komplett.
- 2 stk 5 cm tyske bombekaster var blitt fjernet fra batteriet og anbragt i en tysk bunker på Stathelleveien. Disse ble tilbakeført Tangen i oktober 1945.
- 2 + 2 stk mitraljøser, Colt M 1929 og Madsen M 1914.
- 10 stk stasjonære flammekaster, M 1942 (AbwFmW42)

Tysk stasjonær flammekaster M 1942.

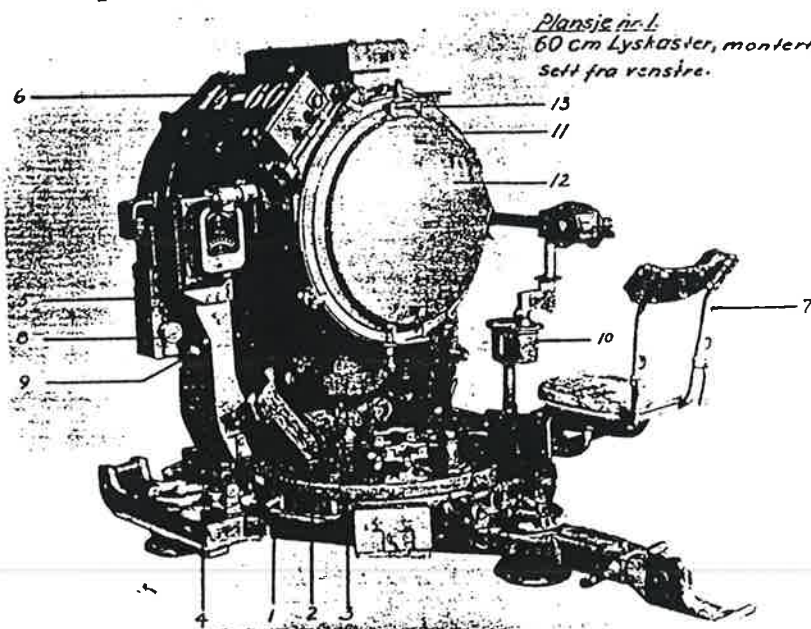
- 1 stk 60 cm lyskaster med 1 stk 8 KW aggregat i god stand. Kabel mellom lyskaster og aggregat var lagt ut.
- 1 stk 150 cm lyskaster. Frontglasset var skadet og trengte

reparasjon. Lyskasteren var ikke satt ut i stilling. Aggregatet til lyskasteren, 24 KW, var i utmerket stand. Kabler, mellom aggregat og lyskaster manglet. Transportvogn for aggregatet var tilstede.

150 cm tysk lyskaster på oppbygd standplass.

- 1 stk 60 cm lyskaster med aggregat. En senere rapport opplyser at denne var "gjemt bort" på Dalen Portland sementfabrikk i Brevik for å forhindre alliert ødeleggelse. Ble herfra direkte levert inn på lager på Håøya ved Tønsberg.

60 cm tysk lyskaster, sett fra venstre og bakfra.

- 2 stk stereoskopiske avstandsmålere med 2 meters basis.
- 1 stk avstandsur, C/42 H (E-Uhr 42H).

- 2 stk radiosett, Tornister.
- Sambandsutstyr. Dette var fjernet og innlevert til Telegrafverket i Larvik.
- 1510 stk håndgranater (skafthåndgranater).
- 33 kasser med Mg/geværammunisjon. (Nær 25.000 skudd.)
- 1110 stk 5 cm bomber for bombekaster.
- I tillegg blir det oppgitt at fortet har 3-4000 landminer og 39 stk stridsvognminer.
- I foran nevnte bunker på Stathelleveien var det i tillegg til de omtalte BK'er også stuert unna følgende:
 - = 1 stk signallampe
 - = 12 stk gassmasker
 - = 2 kasser med Krag Jørgensen ammunisjon (3000 skudd pr kasse)
 - = 1 liten kasse med brannrør.
 Endel kasser med håndgranater, bombekasterammunisjon m.v. ble latt tilbake i bunkeren forsvarlig innelåst.

Ved opptelling av artilleriammunisjonen under de forskjellige inspeksjoner etter kapitulasjonen, fant man følgende beholdninger på fortet:

- For 10,5 cm batteriet	5.926 granater
Ca 30% av granatene var armert, d.v.s. hadde isatt brannrør.	
- For 4,7 cm panservernkanon	1.048 enhetsskudd
- For 2,5 cm panservernkanon	2.347 enhetsskudd
- For 2,0 cm Flak	16.537 enhetsskudd

Skyts og utstyr var tilfredsstillende vedlikeholdt.

Ammunisjonen var for det meste lagret i ammunisjonsmagasiner. ¹⁷⁾

Korte beskrivelser av det tyske materiellet sees av vedlegg.

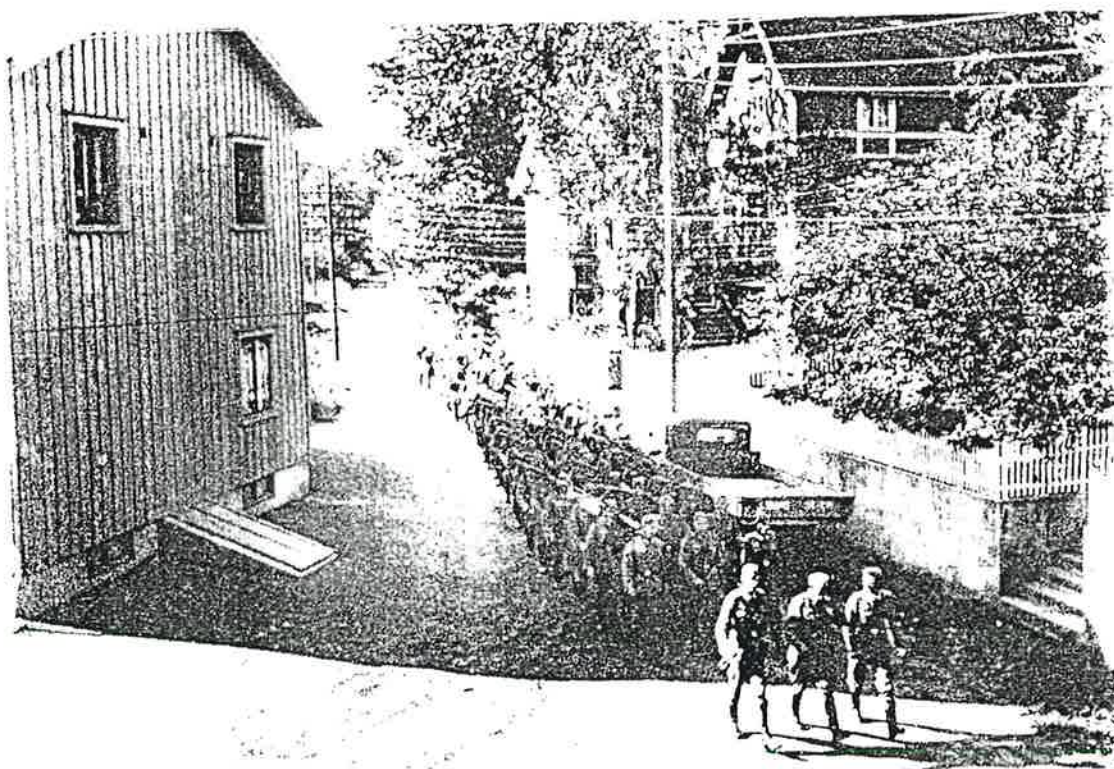
Detaljer om den tyske utbyggingen:

Den tyske organisasjonen: Forsvaret av kystområdene i Oslofjordområdet lå under det tyske territorialavsnitt Oslofjord under generalmajor v.d. Hoop med hovedkvarter i Drammen.

Tidlig på forsomméren 1940 kom de første tyske styrker til Langesund. Til forlegning for denne styrke ble Langesund bad rekvirert. Det er sannsynlig at det var personell fra denne styrke som foretok de første rekognoseringer i Langesundområdet med henblikk på forsvar mot angrep over sjøen. ¹⁸⁾

"Seekommandant Oslofjord" hadde sitt hovedkvarter i Horten, han hadde ansvaret for forsvaret på sjøen fra Langesund til svenskegrensen. Når mål på sjøen skulle bekjempes, var alt artilleri ved kysten, også hærens kystartilleri, under sjøkommandantens operative kommando (taktiske ledelse). Seekommandant i Horten var Kpt. z. See Schönberg.

På forsommeren 1941 kom 710. Infanteridivisjon til Norge, og gikk inn i territorialavsnitt Oslofjord. Denne divisjonen avsatte et regiment til forsvar av Vestfold og Grenlandsområdet. Regimentsstaben ble forlagt i Stavern, senere i Larvik. Divisjonssjef var general Petsch.

Tysk tropp på utmarsj fra Langesund bad sommeren 1940. (Foto Reidar Fjeldstad, Langesund.)

Heeres Küstenartillerie Regimente (HKAR) 980 ble opprettet som HKAR 840 i Mannheim i april 1941, og ble satt inn i Oslofjorden. HKAR 840 skiftet relativt fort nr og ble HKAR 980.

Sjefen for dette regimentet satt i "Seekommandant Oslofjord"s stab i Horten. Regimentssjef og "Artilleriekommandeur Oslofjord" var Oberstleutnant Sprockhoff.

Regimentets første bataljon (HKAA I/980) hadde sin bataljonsstab i Larvik, og ble benevnt "Artillerigruppe Larvik".

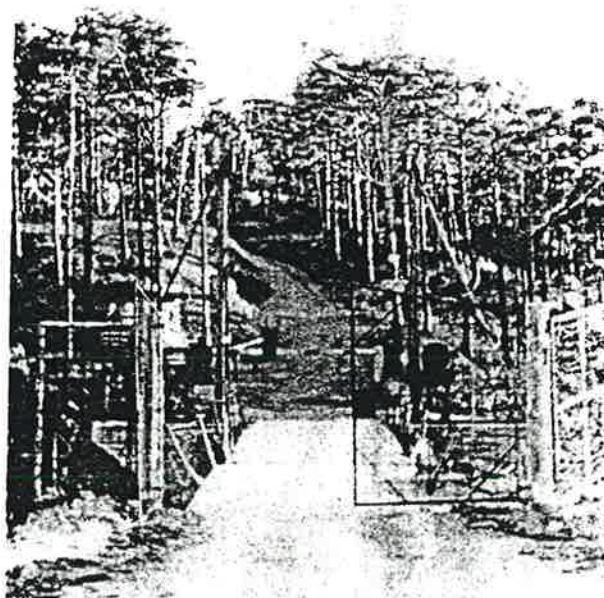
HKAA I/980 ble opprettet i mars 1941 i Ansbach, og kom til Norge i april/mai samme år. Bataljonssjefen var major Gunther.

Batteriene (HKB'ene) i denne bataljonen bemannet kystbatteriene fra Langesund (Tangen) til Vesterøya (Folehavna). Innen bataljonen ble batteriene benevnt fortløpende med arabiske tall.

HKB 1/980 Langesund var tildelt 4 stk franske 10,5 cm feltkanoner, Schneider Canet, modell 1936 med en skuddvidde på 16.000 meter. Batteriet ble opprettet i april/mai 1941 og kom til Norge kort tid etter. ¹⁹⁾

Den første utbyggingen: Etter at HKB 1/980 var kommet til Norge,

rykket avdelingen inn på Tangen og startet arbeidet med utbyggingen av batteriet. Til hjelp med den tekniske ledelsen hadde man tildelt festningspionerer. I tillegg ble også et norsk entreprenørfirma, Thor R. Drechsler, engasjert i byggearbeidene. Dette firma averterte i avisen etter husrum til arbeiderne 14/6 - 1941. Langesundstangen Mekaniske Verksted ble rekvidrert til arbeide for tyskerne. På verkstedet ble forskjellige deler til kanonmonteringen laget. Senere, i 1942, ble også gangspillet til vindebroen over Hesteklova laget på verkstedet. En av lederne i HS i Langesund, Reidar Fjeldstad, arbeidet på tegnekontoret på verkstedet. Han fikk i april 1942 utstedt adgangsbevis til Tangen for å utføre arbeidet på brua over Hesteklova. ¹⁸⁾

Vindebrua over Hesteklova, fotografert i 1945.
(Foto R. Fjeldstad)

Herr Reidar Fjeldstad hat
Erlaubnis nach Herr David-
sen in seiner Auftrag zu
gehen.

Langesund, 20. April 1942

for Thor R. Drechsler

Reidar Fjeldstad

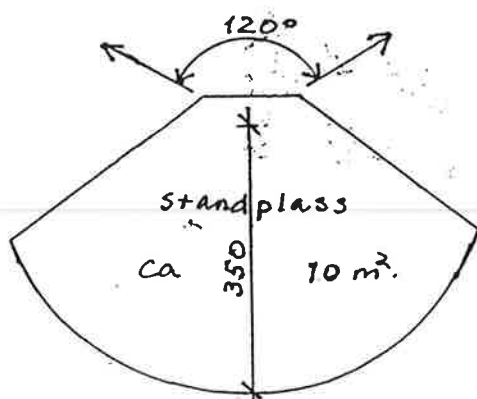
Kopi av R Fjeldstads adgangsbevis.

De første stillingene tyskerne lagde til kanonene var rent midlertidige (alarmberedskap og 1. byggetrinn). Stillingene var lite forarbeidet, det var planert for ca 120°s skuddsektor. Disse stillingene var plassert på ryggen av odden, så langt fremme at man gikk klar av skogen. Frem hit var sannsynligvis de eksisterende stier utbedret så mye at man kom frem med hestetrukne kanoner. Det er uklart hvordan man kom over Hesteklova i denne tiden, før brua ble bygget. Det er opplyst at tyskerne fylte opp i Hesteklova, slik at man kunne kjøre over, og at fyllmassen ble fjernet igjen da brua ble bygget i 1942. Norsk/britiske E-rapporter antyder på tegnede kart at tyskerne kan ha hatt en veg inn til fortet langs den østre stranden. På fortet sees en slik veg helt frem til Hesteklova den dag i dag.

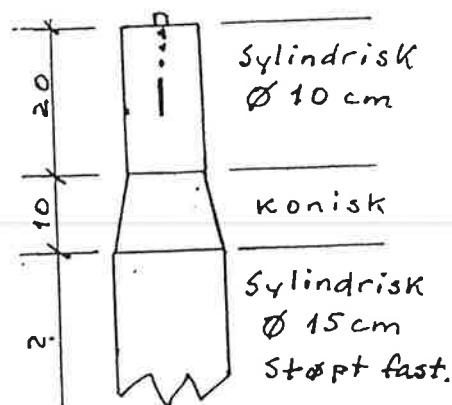

Tysk tropp i Langesund, på veg mot Tangen nov/des 1941.
(Foto: R Fjeldstad.)

Kanonene var i denne periode oppstilt som vanlig for feltskyts. Stillingen ble senere bedre utbygd, det ble støpt ned en pivottapp, og bak denne ble terrenget jevnet ut i en sektor på noe over 120°. I bakkant ble det støpt en renne hvor det ble laget en bane for lavettsvansen. I denne banen ble det lagt en gradbue.

Første utbyggingstrinn.

Pivottapp.

Rundt pivottappen ble det enten støpt ned en ring av jern med diameter 180 cm, tykkelse 3 - 4 cm, eller det ble faststøpt en ca 5 - 10 cm bred ring av jernplater. På ringen (jernplaten) gikk hjulgangene til kanonenes dreieplater.

Senere ble kanonstillingene bygget ut noe mer permanent. I dag kan man se rester etter 4 - 5 stillinger for feltkanonene fra denne tiden.

Etter de spor som synes idag, har de 4 kanonene på dreieskive vært plassert som følger:

- (1) En kanon på bakkehellingsen, ca 30 meter øst for Inv nr 006, vaktbrakken. Det er senere bygget en LV-stilling for 40 mm LVMK i denne stillingen.
- (2) En kanon bak og til venstre for taket på kommandoplass.
- (3) En kanon ca 20 meter sydøst for Inv nr 1003. Her sees fortsatt pivottappen.
- (4) En kanon ca 10 meter nordøst for Inv nr 1003. Her stikker fortsatt pivottappen så vidt opp av påfylt masse.
- (5) En kanon i den senere anlagte lyskasterstandplass for 150 cm lyskaster, Inv nr 1007, ca 40 meter øst for, og lavere i terrenget enn Inv nr 1003. I denne stillingen sees noe av en jernring som kan ha vært banen for en dreieskives hjulganger.

En av standplassene nr 3 eller nr 4 kan være fra det første utbyggingstrinn.

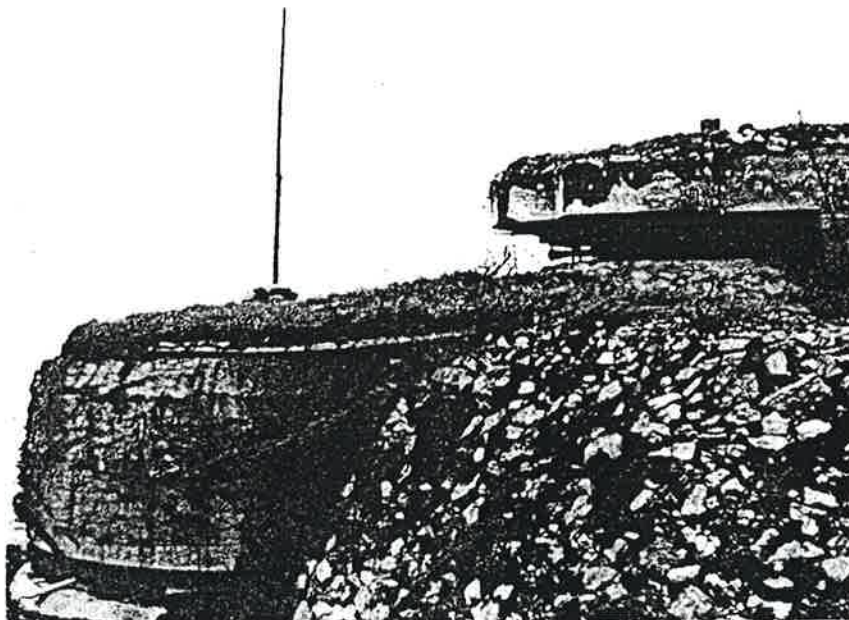
Utenfor det område som idag tilhører Tangen fort, men innenfor det område tyskerne beslagla i 1941, på østsiden av halvøya ut mot sundet, påviste tidligere vpl lt i KA, Cato Olsen kanonstillinger. Den ene kanonstillingen var delvis sprengt bort, og over den var det bygget en enebolig. Noen rester av stillingen ble påvist i kjelleren. Den tilhørende ammunisjonsbunker sto fortsatt på tomten. En annen standplass lå ca 50 meter lenger mot nord. Stillingen var godt bevart, men dreieskiven var blitt sterkt forminsket. På et tysk kart sees 3 kanonstillinger her.

Standplassene omtales også i den britiske E-rapporten, og en er tegnet inn på kartskissen. Det sies i rapporten at stillingen ikke lenger er i bruk.²⁰⁾

I forbindelse med den utbygging som foregikk, ble det bygget og utbedret en del vegger på området. Man måtte ha vegger gode nok til å kunne føre frem tyngre materiell, anleggsmaskiner og byggetilfang, så som sand, sement, armeringsjern, forskalingsmaterialer, blandemaskiner, etc.

Til å begynne med hadde tyskerne en svært primitiv kommandoplass, satt opp i søkket øst for nåværende kanon nr 1, helt ute på kanten av styrtingen ned mot sjøen. Ved den senere bygging av den nåværende kommandoplass ble den tidligere sprengt vekk. Rester etter den første kommandoplassen kan ennå påvises i terrenget.

Den nåværende kommandoplass ble sannsynligvis bygget i 1943/44, da batteriet ble ombygget og modernisert.

Kommandoplassen med rom for avstandsmåleren på toppen.
(Foto: ØSD)

Senere byggearbeider:

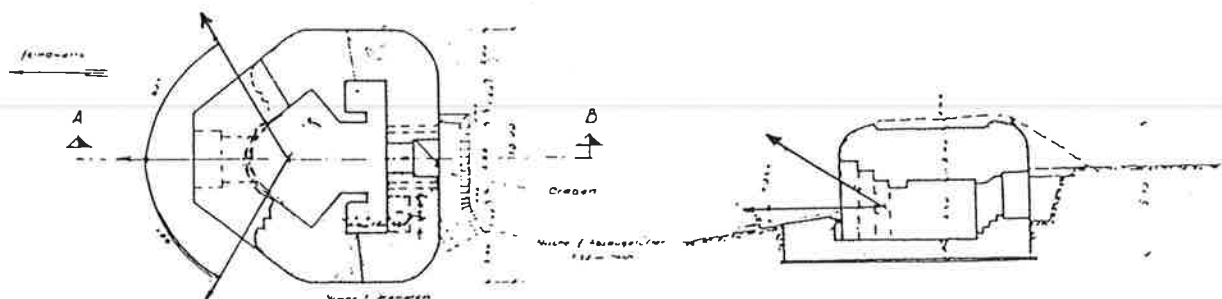
I 1944, da kanonene ble tildelt sokkelaaffutasjer, ble det også bestemt at to av kanonene skulle settes inn i kasematt (bunker). Kasemattene ble bygget etter "Regelbau Nr. 671".

Åpningen i fronten (embrasuren) var beregnet for en skuddsektor på 120°. Det var også gjennom denne åpning at kanon med affutasje ble tatt inn for montering.

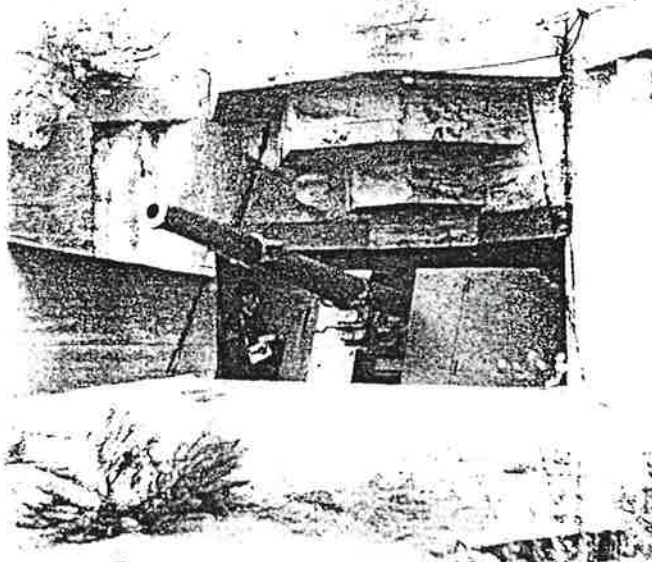
De to bunkrene ble bygget inn i bratthenget på sydenden av Tangen, bare ca 80 - 110 meter fra sjøen, og med en innbyrdes avstand på bare ca 30 meter. Inngangen til kasemattene ble lagt i en trappesjakt fra baksiden, d.v.s. fra det høyereliggende partiet nord for kanonstillingene. Kommandoplassen ble bygget bare 15 - 20 meter vest for den vestligste kanonen, også med inngang bakfra.

Regelbau Nr. 671

*Schartenstand für Geschütze auf mittl. Sockellaufstelle (120°)
ohne Nebenräume*

Kasematter for 10,5 cm kanoner på Tangen.

Kanon nr 4 bygget inn i kasematt. (Foto: ØSD.)

For å få frem byggetilfang, og senere kanonmateriellet, ble det bygget en relativt solid veg langs østsiden av halvøya, nesten helt nord til Hesteklova. Fra toppen av Tangen, i nærheten av vaktbrakken, ble det bygget en veg skrålis nordover ned til den andre vegen. Langs disse vegene ble transportene frem til byggeplassene for kommandoplass og de to kanonene ført frem.

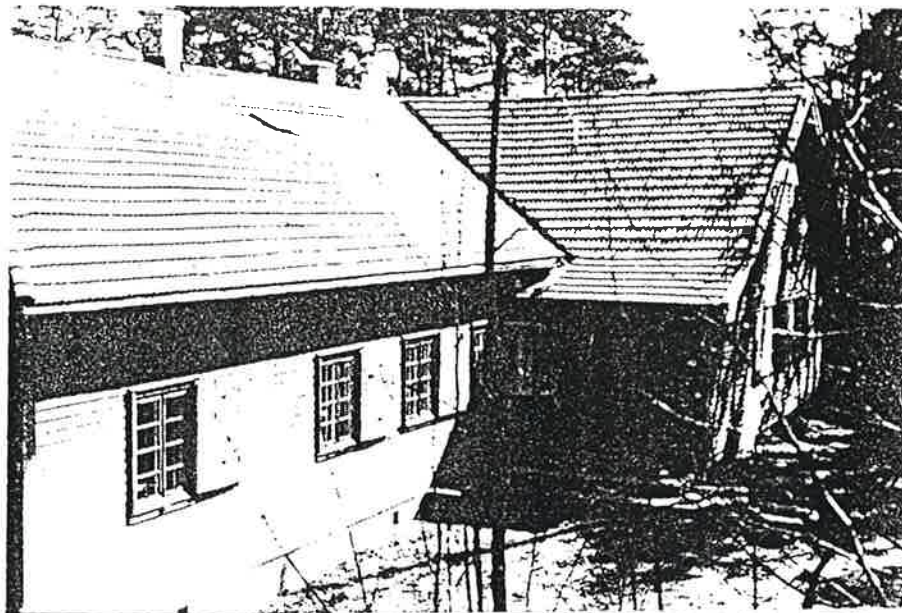
De to øvrige kanoner ble satt opp i standplasser som gjorde at kanonene ble rundtskytende. Kanonene ble satt på et støpt fundament nedi en støpt brønn. Standplassene lå høyere i terrenget og kan lett påvises. For den vestre kanonen (Inv nr 1002) er standplassen senere tilpasset en annen kanon. Den vestre kanonstandplass (Inv nr 1003) ble senere bygget om til forlegning, og kan sees som sådan i dag.

Begge disse kanonstandplasser hadde inngang fra baksiden. Den vestre kanonstandplassen (dagens kanon nr 1), hadde inngang gjennom en kort, kraftig stigende tunnel fra slukten øst for kanonen. Denne inngangen ble tatt ut av bruk ved ombygging av batteriet i 1958.

På området ble det også bygget mange ammunisjonsbunkre, som regel to stykker til hver kanon, foruten til annen ammunisjon, mine-materiell og sprengstoffer.

Til forlegning og forpleining ble det bygget mange brakker, foruten et større bygg som inneholdt kjøkken og spisesal, kombinert med forsamlingslokaler for de mer sosiale og tjenestlige sammenkomster. I alt skal det ha vært bygget ca 10 forlegningsbrakker, ett bad og ett kontorbygg, foruten det nevnte kjøkken- og spiseromsbygg. Brakkene ble bygd så nær stridsmidlene som mulig, når man tok hensyn til at forlegningen skulle ligge best mulig i skjul og dekning fra sjøen.

Plasseringen av de fleste brakker etc, sees av den vedlagte skissen fra ca 1948/50.

Kjokken- og spisebrakken på Tangen. (Foto: OSD.)

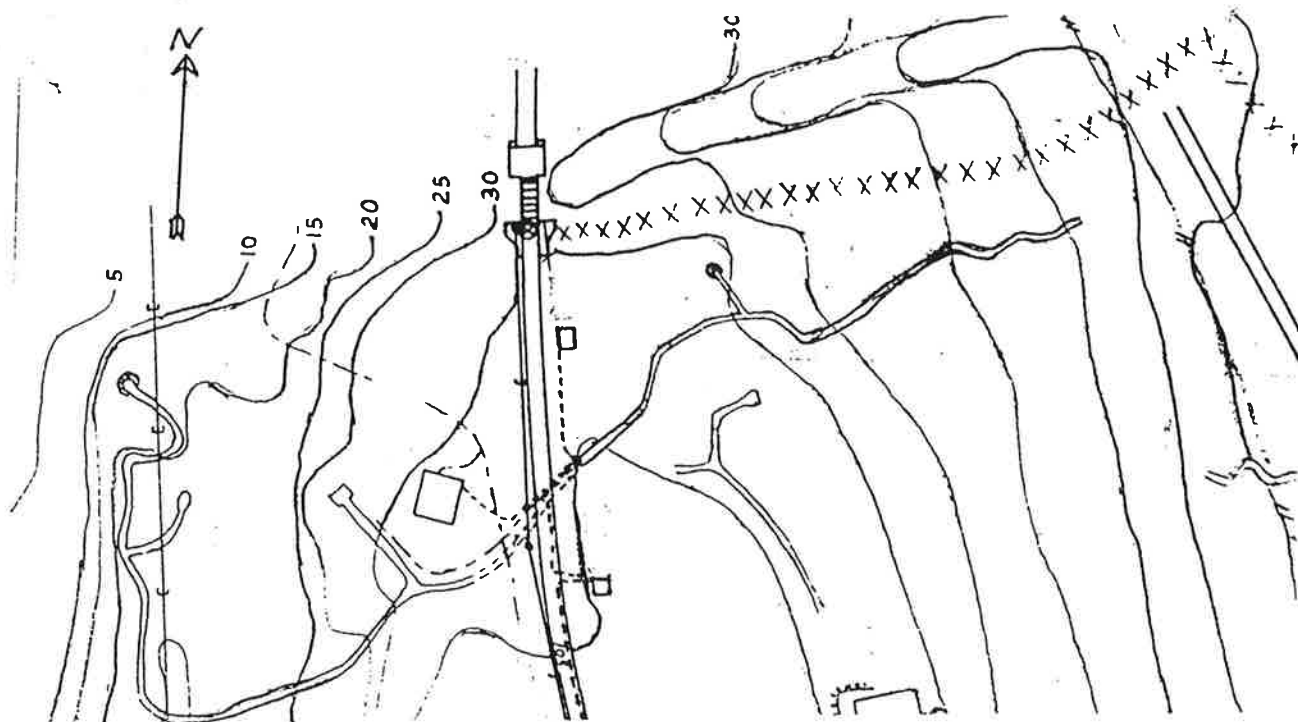
Vaktbrakken. (Foto: OSD.)

Langs strendene, ca 10 - 12 meter over sjøen, både på øst- og vestsiden, samt ved Hesteklova, ble det bygget ut flere nærfor-svarsstøttepunkter.

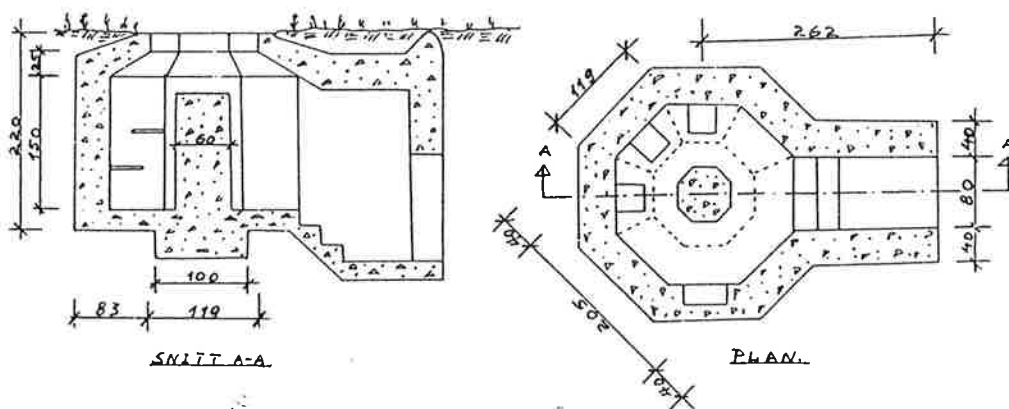
De fleste besto av forbindelsesganger, stillinger for maskingeværer (mg'er), geværskyttere, dekningsrom og stillinger for bombekastere (Bk'er). Noen faststøpte tapper for montering av vannkjølt Colt mitraljøse M 1929 finnes også.

På vestsiden av Tangen, rett vest for badet, hadde tyskerne standplassen for en 150 cm lyskaster. Rester av denne kan fortsatt sees i terrenget. I nærheten, ca 70 meter mot nordøst, var lyskasteraggregatet plassert i et skur. På vestsiden, bare 30 og 60 meter fra Hesteklova, hadde tyskerne hatt to feltmessige luftvernstillinger for 20 mm luftvernkanoner. Disse ble antagelig tatt ut av bruk da de to tårnene for luftvernkanonene ble bygget.

Midtvegs mellom LV-stillingene og skuret for lyskasteraggregatet,

Løpegraver og nærforsvarsstillinger mot Hesteklova.
 var det bygget en standard bombekasterstilling.

Tysk "Regelbau" for stilling til 50 mm bombekaster.

På halvøyas høyeste punkt, 150 - 200 meter syd for Hesteklova, hadde tyskerne bygd de nevnte to luftvernstårn. Tårnene sto på hver sin side av veien. Tårnene var bygget i tre, men med solide betongfundamenter. Fundamentene er intakte, men resten er borte.

Rett i nærheten av disse fundamentene ligger det en ammunisjonsbunker. Det lå også en ammunisjonsbunker noe lengre nord, vest for veien og bare ca 40 meter syd for Hesteklova. Disse bunkrene lagret den ammunisjonen som var nødvendig for lv-kanonene, BK'en og nærforsvarsstøttepunktet.

innenfor hovedsperringen være "seksjonert" ved hjelp av piggråd-sperringer rundt forskjellige enkeltobjekter.

Den tyske batteribesetningen hadde ingen fast tildelte tropper for luftvern eller nærforsvar. Batteribesetningen måtte selv besette luftvern- og/eller nærforsvarsstillingene når dette ble nødvendig. Hver enkelt mann i avdelingen ble derfor utdannet på flere våpen slik at den enkelte kunne gå inn i de forskjellige oppgaver, avhengig av den taktiske situasjon.

Ved Krogshavn, i nærheten av Langesund bad hadde tyskerne bygget en bunker i strandkanten på eiendommen til skipsfører Th. Jacobsen. Bunkeren dekket mulige landgangssteder vest for fortsområdet. Bunkeren ble sannsynligvis bemannet av andre tyske styrker enn avdelingen på Tangen fort. Beliggenhet, se vedlegg.

Bunkeren i Krogshavn. Huset er senere revet.
(Foto: Th. Jacobsen.)

Ved vegkrysset ved Sundby gård, ca 2 -3 km innenfor Langesund, hadde tyskerne bygget ut et sterkt støttepunkt med bunkere, stillinger og minefelt. Dette område dannet ryggforsvaret for Tangen fort, og var besatt av andre avdelinger enn avdelingen på Tangen. Jfr også vedlagte E-rapport.

7. Spesielle hendelser:

a. På tysk side:

Under anleggsarbeidene hadde man to sprengningsulykker. Den første ulykken oppsto 23 april 1942, arbeider Olav O. Nordli døde på veg til sykehus etter at ladningen gikk av for tidlig. Den annen ulykke var den 9 juli 1942, hvor to mann ble skadet. Erling Stener Bakke døde ca en uke senere av skadene han fikk. Jfr. omtale i vedlegg A.

I desember 1943 brant kjøkken- og spisebrakken ned. En av de tyske kokkene brant inne. Brakken ble bygget opp igjen på det samme stedet, men den ble noe utvidet ved nybyggingen. Brannen på Tangen skal ha skjerpet brannberedskapen på samtlige tyske fort i Oslofjordområdet.¹⁸⁾

Luftverntårnet øst for vegen på Tangen (Foto. ØSD.)

Det ble sprengt ut og bygget flere mindre tunnelanlegg på Tangen. Ett større anlegg ble sprengt tvers gjennom det høyeste partiet, denne var ca 80 m lang og gikk inn fra slukten rett vest for vaktbrakken og kom ut igjen ved vegen som går ned mot sjøen på østsiden. Her hadde tyskerne innredet enkle rom med faste køyer.

I området nord for Hesteklova som tyskerne beslagla, var det også bygget ut forskjellige stillinger og andre forsvarsanlegg. Tidligere er nevnt kanonstillinger og en bunker mot sundet på østsiden av Tangen. Også oppe på det høyeste platået, rett vest for vegen, på tomten til Tangenveien 11 (eier Cato Olsen), ligger en bunker. Det finnes sannsynligvis også flere rester etter nær-forsvarsstillinger og andre forsvarsinstallasjoner i området. På grunn av at området var bygget ut med eneboliger, ble ikke området nærmere undersøkt. Jfr forøvrig den britisk/norske E-rapporten for Tangen fra 1944/45, samt tidligere nevnt tysk kart.

Det har ikke vært mulig å fastslå hvor den tyske besetning på Tangen hadde plassert sine stasjonære flammekastere. Disse ble det brukt flere av innen et snevert område. Flammekasterne ble gravd ned, ved bruk ga de en "vegg" av ild.

Tyskerne brukte mange miner i sitt forsvar. Det var lagt miner langs hele stranden, nedi Hesteklova og øst for Tangenvegen, i alt 1088 miner, se vedlegg. Feltene var ryddet den 30 juni 1945.

I sammenheng med minefeltene, og i tillegg til disse, ble det i utstrakt grad brukt piggtrådsperringer. Hele området var som regel gjerdet inne med piggtråd. I tillegg kunne også området

b. På norsk side, Mil.Org i Langesund:

Langesund hadde en aktiv motstandsbevegelse. Milorg på stedet tilhørte D 17 (Distrikt 17), O 1701 (Område 01 i D 17).

Som før nevnt brukte tyskerne Langesund Mekaniske Verksted til mange forskjellige arbeider. Bl.a. måtte tegnekontoret kopiere tegninger og kart for tyskerne.

I november/desember 1944 kom en tysk offiser til verkstedet med en originaltegning av Tangen og ba om å få 5 kopier. Reidar Fjeldstad laget 6 kopier, men dette ble oppdaget og tyskeren tok med seg alle 6 kopiene.

21 desember 1944 kom en annen tysk offiser (navn Dippel?) for å få noen flere kopier av den samme originalen som tidligere var kopiert.

Offiseren gikk for å utføre noen andre errender i Langesund, og han skulle komme tilbake senere for å hente kopiene.

Nå ble den første kopien stukket unna og senere samme dag levert til Trygve Etland, leder av Mil.Org. i Langesund. Hvor tegningen senere tok vegen er ikke kjent.

Andre ledere i Mil.Org. i området var Jens Knutsen, vpl off i Kavaleriet Johan Holm (senere major) og Reidar Fjeldstad.

Johan Holm spilte dobbelt. Han var medlem av den britiske etterretningsorganisasjon XU, samtidig som han meldte seg inn i NS fra 1942.

I februar 1945 slo Gestapo til og rullet opp deler av motstandsbevegelsen i Langesundsområdet.

Trygve Etland ble tatt av Gestapo og torturert under forhør.

Andre kom seg unna, bl.a. rømte R Fjeldstad til Sverige.¹⁸⁾

XU-agenten Johan Holm klarte sitt dobbeltspill godt. Han ble ikke mistenkt av noen. Det sies at tyskerne så meget forbauset ut etter frigjøringen da de så Holm sammen med de norske hjemmestykker.

C. **NORSK OVERTAGELSE OG UMIDDELBAR BRUK AV ANLEGGET (MAI 1945 OG TIL HØSTEN 1948).**

3. Norsk overtagelse av anlegget fra tyskerne:

Mil.Org.-soldater i Langesund 1945. (Foto: R. Fjeldstad.)

På bildet sees 15 av de 16 som var med ved overtagelsen den 12 mai 1945. Foran til venstre Jens Knutsen som overtok som områdesjef etter Etlands arrestasjon 22 februar 1945. Til høyre Trygve Etland, områdesjef fra 1943. Bak i forreste rekke fra venstre: Erling Etland, Lensmann Johs Hellstrøm, Ole Austad, Reidar Fjeldstad, Olav Kindberg, Hans Austad, Alf Bjerkøen. De bakerste er ikke gjenkjent.

Ledere innen Mil.Org O 1701. Fra venstre: Johan Holm, Hans Austad, Olav Kindberg og Reidar Fjeldstad.

Fortet ble overtatt den 12 mai 1945 av hjemmestyrkene (H.S.) fra O 1701. Rapport (kopi), datert 15. mai 1945 om overtagelsen sees av vedlegg.

I følge rapporten om overtagelsen, var forholdet til tyskerne korrekt.²¹⁾

Den norske Mil.Org.styrke øket etter hvert til 45 mann (styrkeliste pr 25/6 og 2/7 - 1945), og senere til 76 mann.²²⁾

De fleste tyskere ble i løpet av mai/juni overført til samleleire i området (Vallemyrene, Brevik, Larvik og Rakke).

En del spesialister så som ingeniørsoldater og pionerer, samt noen artillerister og teknikere ble satt i arbeide med fjerning av minefelt og piggtådsperringer foruten opplæring av norsk personell i artilleri.

På Tangen ble forlegningen "overtatt" av 86 kvinnelige og mannlige NS-fanger. Gjennom politimesteren i Telemark ble disse overført den 16 juli 1945 til Porsgrunn. Overføringen ble gjort etter anmodning fra sjefen for gruppe I, lt H. Halvorsen.

Overføringen av fangene fra Tangen til Porsgrunn reduserte vaktstyrken på Tangen fra 76 til 30 mann. Fjerning av fangene gjorde også fortet klart for overtagelse av Kystartilleriet, selv om det her som andre plasser var fjernet forskjellige ting. Hva som var fjernet kjente HS-styrkene til.^{22c)}

Fra 15 juli 1945 ble en organisasjonsendring gjennomført. Mil. Org. ble oppløst, og personellet gikk inn i den opprettede "Vaktbataljonen av IR 3", og ble en vanlig militær avdeling.

Pr 1 august 1945 overtok Kystartilleriet anlegget. Vaktbataljonens personell ble da trukket ut. Marinekommando Østlandets kystartillerianlegg (fort) ble organisert i 4 grupper. Tangen fort, sammen med Kriken fort, dannet Gruppe I med lt H Halvorsen som sjef og lt Kaggstad som nestkommanderende (NK). Gruppesjefen tok opphold på Kriken, mens NK for det meste var på Tangen.

Høsten 1945 ble det bestemt at Kriken fort på Skåtøy skulle nedlegges og området frigis. Frigivelsen ble forøvrig først iverksatt fra 1 mai 1946, etter at området var blitt ryddet for ammunisjon, våpen etc.²³⁾

Først i august 1945 ble kystartillerimannskaper fordelt til fortene. Dette var mannskaper som var kalt inn til tjeneste på Oscarsborg noe tidligere, og etter en nødtørftig utdanning, fordelt til fortene for vakttjeneste og ivaretagelse av materiell. Til Gruppe nr I ble det fordelt 30 mann samt 2 sersjanter, sersjantene ble fordelt med en til hvert fort.²⁴⁾

De arbeidsoppgavene som mannskapene ble satt til, var å ta inn materiell og ammunisjon på lagre på stedet, pusse og få presenninger på skytset, etc. Senere ble det også gitt ordre om at "løst" materiell skulle pakkes i kasser, merkes med fortets navn og deretter tas inn til Håøya ved Nøtterø. Disse forberedelser og arbeider tok sikte på at fortene skulle bli stående uten vaktmannskaper, kun bestyrt av en oppsynsmann. Rapporter om overført materiell ble innsendt etter hvert som materiellet ble overført.²⁵⁾

I tilknytning til de andre arbeider på stedet, ble det også vurdert hvorvidt man skulle benytte anlegget i fremtiden, eventuelt om noe av området kunne bli frigitt. Ved en befaring av GISKA på Tangen den 10 oktober 1945 deltok også ordføreren i Langesund. Man fant da at noe av fortets nordre område, frem til Hesteklovas søndre styrting, kunne frigis. Frigivelsesdato ble satt til 1 november 1945. Området var da ryddet og kontrollert for miner og piggråd. I området Furulunden ved østre strand, sto det ennå noen rester av små bunkere og støpte kanonstandplasser som man antok ikke Kystartilleriet ville få bruk for. Man ble imidlertid enig med ordføreren om at disse anlegg skulle stå urørt inntil videre, og at hvis kommunen senere skulle utføre rydningsarbeidene, skulle utgiftene bli dekket ved det endelige oppgjør mellom Staten og Langesund kommune etter nærmere avtale.²⁶⁾

Fra 1 november 1945 ble det en organisasjonsendring ved at Gruppe I og II ble slått sammen og gitt betegnelsen "Staverngruppen". Tangen fort ble da hørende under Staverngruppen, hvis sjef var lt A. Bækken. Lt Bækken hadde sitt hovedkvarter på Rakke.

Kriken fort ble nærmest satt utenfor denne organisasjon, man holdt der på med de nødvendige arbeider for nedleggelse og frigivelse av fortet.²⁷⁾

I oktober ble den innkalte styrke avløst av en annen "rep.styrke" på fortene. Avløsningen ble gjennomført 29 oktober for gruppe nr I og II. Det ble da kun tildelt 1 korporal og 5 menige. Disse gikk inn som gruppestab ved den nye Staverngruppen. Vaktholdet på Tangen skulle gjennomføres av en tilsatt oppsynsmann.²⁸⁾ Instruks for oppsynsmann, datert 19/10-45 ble utarbeidet av Kystartilleristaben ved MKØ.

Kort tid etter at oppsynsmennene hadde begynt i sine stillinger, fant Gruppesjefen for Staverngruppen at det var behov for vakt-hunder ved de tre største fortene under gruppen. Dette ble tatt opp med MKØ/K.art, og kort tid etter ble 3 sjeferhunder tildelt. Langesundtangens sjeferhund het Rex, den ble tildelt oppsynsmannen den 22 november 1945.²⁹⁾

Rett etter at fortene ble overtatt av Kystartilleriet, ble det overtatte skytset med ammunisjon og annet materiell kontrollert, og rapporter sendt, både til norske og allierte myndigheter.

Ved Langesund mekaniske verksted hadde det stadig ligget tyske fartøyer. I forbindelse med dette, hadde det blitt tatt i land fra fartøyer en del kanonmateriell som følger:

- 1 stk 75 mm kanon
- 2 stk 88 mm kanoner
- 2 stk 20 mm kanoner, Flak firling (helt defekte)
- 2 stk stativer for lettere luftskyts.

75 mm kanonen er sannsynligvis ikke tatt iland fra noe skip. Dette er den feltkanonen som har vært nevnt tidligere. Kanonen har enten vært satt inn på verkstedet for en eller annen reparasjon, eller den har vært trukket inn fra en kanonstilling et annet sted.

Kanonmateriellet sto på verkstedet uten tilsyn, det ble derfor tatt inn på fortet. Senere ble materiellet levert inn til Håøya. I en rapport av 25 juli sies det om dette skytset at de to 88 mm kanonene var helt nye og umonterte, mens 75 mm kanonen ble benevnt som skrap.³⁰⁾

Ett problem var de store ammunisjonsmengder, til dels av dårlig vedlikeholdt ammunisjon.

Det ble bestemt at man måtte få ammunisjonsmengden ned til håndterlige størrelser, og kvitte seg med det overskytende. Dette arbeide pågikk frem til desember 1945 for anleggene rundt Oslofjorden.

I følge rapport av 4 desember 1945 var da ammunisjonssaneringen

ferdig på Tangen. Det var lt Monsen som var ansvarlig for dumpingen av ammunisjonen på vestsiden av Oslofjorden. På Tangen fort var følgende mengder ammunisjon dumpet:

- 10,5 cm sprenggranater	2.144 stk
- 10,5 cm karduser i kogger	242 kogger
- Karduser a 370 gr	4,5 kasser
- 10,5 cm tennpatroner	1 kasse + 4 esker
- 50 mm BK, sprengbomber	1.080 stk
- Plastikk (sprengstoff)	1 kasse
- Detonerende lunte	2 bunter
- Røkbokser	54 stk
- Røkpatroner	ca 300 stk
- 7,92 mm skarp mitraljøseammunisjon	9.900 stk
- Håndvåpenammunisjon. Ikke opptalt ved rapportens avgivelse. ³¹⁾	

Kanonammunisjonen ble gjennomgått samtidig med saneringsarbeidet. Den ammunisjon som var armert, og ikke skulle dumpes, ble desarmert, og deretter lagret på forsvarlig vis.

Fra 1 januar 1946 ble Forsvaret satt på fredsfot. Ved K.art/MKØ ble det utarbeidet en skisse for virksomheten for de første 6 måneder av 1946. For Tangens vedkommende var de gjennomførte arbeider tilstrekkelige, ut over oppsynsmannens vakthold og etter-syn var det ikke nødvendig med noen spesielle tiltak.³²⁾

Samtidig med at Forsvaret ble satt på fredsfot, ble Heimevernet opprettet som en fjerde forsvarsgren.³³⁾

Det var uten videre klart at Kystartilleriet selv ikke hadde befal og mannskaper nok i sine kadrer til å bemanne alle fortene etter tyskerne på mange år. Den tyske utbyggingen hadde mange-doblet antall fort langs kysten. Bare i Oslofjordområdet var antall fort øket med 10 - 12 anlegg, foruten at de eldre fortene var utvidet med flere batterier. Noen eldre batterier var forøvrig også tatt ut av bruk. Selv om en del batterier (ca 150) ble bestemt nedlagt med det samme, var det fortsatt like mange igjen. Alle disse fort krevde offiserer og mannskap som Kystartilleriet på denne tid ikke hadde, eller raskt kunne utdanne. På denne bakgrunn var Heimevernet en meget aktuell "arvtager". Hvis HV kunne bemanne anleggene i noen år fremover, kunne Kystartilleriet selv øke sine kadrer over tid, og etter hvert få personellressurser nok til å bemanne alle de gjenværende fortsanlegg.

På bakgrunn av konferanser og stabsstudier kom man frem til hvilke fortsanlegg som HV burde og kunne overta betjeningen av. For HV's vedkommende var dette et fordelaktig arrangement. HV fikk samtidig øvingsområder, foruten lagre til våpen, ammunisjon og utstyr. Begge parter så således fordeler med den skisserte ordningen. GISKA skrev om denne saken til GIHV i juli 1946, og stilte da hele 42 fort til disposisjon for HV. Blant disse var også Tangen fort.³⁴⁾

Mens de nevnte vurderinger og avtaler ble avklart på høyere stabsnivå, ble det også gjort organisasjonstilpasninger for Kystartilleriets oppsetninger regionalt. Det tidligere stabselement Kystartilleriet/M.K.Ø. i Oslo ble omorganisert, fikk navnet Kystartilleriet/Øst, og staben ble flyttet til Måkerø på Tjøme. Organisasjonsendringen ble gjennomført fra 1 mai 1946. Fra samme dato ble Staverngruppens organisasjon nedlagt, og administrasjonen av de forskjellige fort under gruppen ble samme dato overtatt av de forskjellige kontorer ved den nyopprettede staben på Måkerø. Kriken fort ble nedlagt og området frigitt fra samme dato.³⁵⁾

I oktober 1946 ble igjen navnene på Kystartilleriets regionale ledd endret. Navnet ble nå "Kystartilleribrigade Øst", som igjen i mars 1947 ble endret til "Kystartilleribrigade Østlandet" (Kbrig Ø). Litt senere ble den gamle festningsbetegnelsen tatt opp på nytt, slik at Kbrig Ø ble bestående av Oslofjord festning (Ofj F) og Oscarsborg festning (Osc F).³⁶⁾

Det tok litt tid før HV var organisert og utbygget tilstrekkelig til å overta og ta i bruk fortene. I tiden fra høsten 1945, da fortet ble "preservert" og fikk tilsatt oppsynsmann, og til at HV rykket inn med sin øvingsvirksomhet i 1948/49, var det et lavt virksomhetsnivå på fortet. Virksomheten besto for det meste i vedlikeholdsarbeide for vollmesteren, foruten rutinemessig kontroll av ammunisjonen med lager, kontroll av kanoner og annet lagret utstyr. Oppsynsmannen var timebetalt vedlikeholdsarbeider under vollmesteren.

Pr 1 februar 1947 sluttet den tidligere oppsynsmannen, og en ny oppsynsmann ble tilsatt. Opplysning om oppsynsmenn, se vedlegg.

Som nevnt tidligere, overtok Kystartilleriet langt flere extyske fort i 1945 enn fort som skulle beholdes. Ut over de anlegg som ble tatt ut av bruk med en gang, ble det ikke tatt avgjørelser om hva som skulle beholdes og hva som skulle nedlegges på de første årene. Årsaken til dette var at man på regjeringshold på den tid ikke hadde fastsatt vårt forsvars størrelse og sammen-setning etter gjenoppbyggingen.

Disse forhold ble utredet av nedsatte utvalg og/eller kommisjoner. Den største var Forsvarskommissjonen som ble oppnevnt i 1946 og ga sin innstilling 3 år senere.

I tillegg ble det satt ned et utvalg (Unnebergutvalget) med daværende oberstløythant (senere general) Th Unneberg som formann. Unnebergutvalgets oppgave var å foreta en kritisk vurdering av behovet for de enkelte anlegg, og samtidig vurdere materiellens brukbarhet i et fremtidig kystartilleri. Utvalgsinnstillingen var selvsagt hemmeligstempelt.

Basert på Unnebergutvalgets innstilling skrev Forsvarsdepartementet (FD) en melding til Stortinget.

Konklusjonen fra Forsvarsstaben (FST) ble referert i meldingen. Denne var at på bakgrunn av den strategiske situasjonen og Kystartilleriets personellstyrke, fant FST at Kystartilleriet i første omgang burde nøye seg med å holde fast ved de batterier

som inngikk i en hovedfestning.

FD var ikke helt enig i FST's vurdering, men påpekte at det var mange usikkerhetsmomenter til stede, særlig vedrørende Kystartilleriets fremtidige personellstyrke, HV's evne til å bemanne batterier og de økonomiske rammer som vedlikehold av anleggene var avhengig av. Det ble også påpekt at det var relativt lett å legge ned et batteri, men det kunne ta års arbeide og store omkostninger å gjenoppbygge anlegget hvis det senere ble behov for et anlegg på det stedet. FD konkluderte derfor med at man inntil videre burde beholde batterianleggene etter den "videste ramme" som var foreslått.³⁷⁾

Det ble derfor ingen endelig løsning hva angikk de enkelte anleggs skjebne i 1948. For de fort som fortsatt sto på den "utvidede liste", kunne man derfor ikke foreta seg noe definitivt, slik som f.eks. å gjøre opp med tidligere eier, inngå bindende kontrakt eller kjøpe/ekspropriere området. Denne situasjon gjalt også Tangen fort, hvor altså den midlertidige beslagleggelsen fra 1945 ble opprettholdt.

D. NORSK BRUK AV ANLEGGET ETTER 1948.

9. Kommisjoner, utredninger og planer med innvirkning for anleggets bruk:

Unnebergutvalgets innstilling gikk inn for å beholde Tangen fort, men man kunne som nevnt ikke ta avgjørelse om dette før Forsvarskommisjonens innstilling var behandlet. Dette skjedde ikke før i 1949/50 og avgjørelsen da ble at Tangen fort skulle beholdes.

Parallellt med disse vurderinger gikk arbeidet med utlån av anleggene til HV, etter GISKA's forslag av 1946. I august 1948 ba daværende distriktssjef for HV 03, major A Qvenild om, at uansett resultatene angående overtagelse av fort fra Kystartilleriet, å få lånt ut fortene Tangen og Folehavna for ekstraordinære befalsøvinger i tiden august - oktober 1948. Det ble samtidig anmodet om lån av lagre til ammunisjon og sprengstoff for øvelsene i budsjettåret 1948/49.³⁸⁾

I oktober 1948 var forberedelsene kommet så langt hos henholdsvis GISKA og GIHV at man hadde inngått de nødvendige avtaler om at HV kunne overta de fort man tidligere hadde blitt enige om. Det ble så overlatt de regionale stabsledd å gjennomføre den praktiske overføring.

Ved overlevering fra Kbrig Ø til HV 03 skulle to offiserer fra HV og to fra Kbrig Ø utarbeide en overleveringsliste som deretter ble lagt til grunn for at anlegget ble utlånt til HV.³⁹⁾ Det drøyet imidlertid noe ut før alle formaliteter var ordnet slik at den formelle overføring kunne gjennomføres.

For Tangen fort ble overtagelse av bygninger først foretatt den 6 september 1949. Supplerende avtale ble inngått i juni 1951, og ble erstattet av en helt ny avtale i januar 1953.⁴⁰⁾

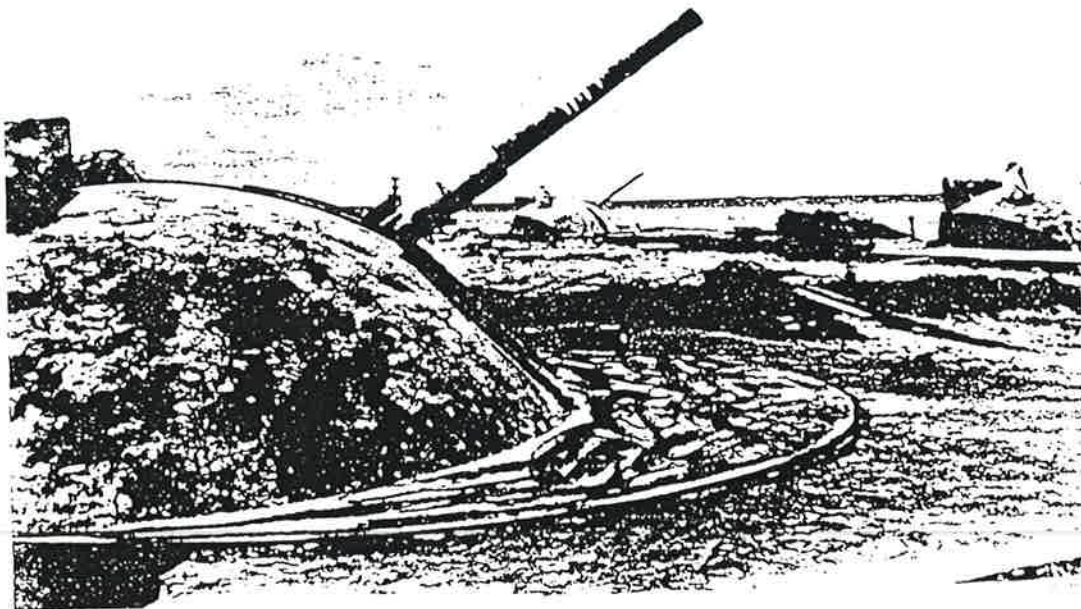
HV 03 disponerte nå Tangen fort til sitt bruk i ca 10 år. I denne tiden var det Kystartilleriet som var ansvarlig for opplæring av batteriets besetning og å holde skytset i brukbar stand på fortet.

I 1953 ble det satt opp en oppgave over Kystartilleriets batterier etter anmodning fra GISKA. Oppgaven ga de viktigste data for batteriet på den tid oppgaven ble gitt. Kopi av oppgaven for Tangen fort vedlegges.⁴¹⁾

I 1957 ble det - på bakgrunn av en sentral vurdering - bestemt at Kystartilleriets materiell skulle standardiseres og anleggene moderniseres samtidig med skytsutskiftingen.

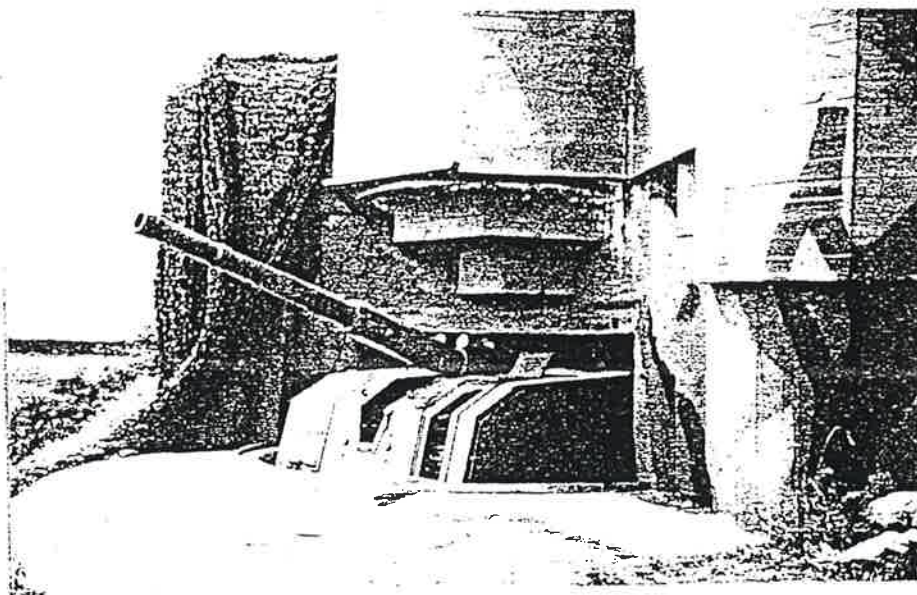
Samtidig hadde Kystartilleriet nå fått utdannet så mye befal og mannskaper at Kystartilleriet selv kunne bemanne batteriene også på de mindre fortene. En større ombygging ble nå gjennomført innenfor Oslofjord festnings område. I alt 7 fortsanlegg fikk etter hvert skiftet ut sitt skyts, samtidig som kanonstandplassene ble ombygget og modernisert.

Tangen fort var ett av de første fortsanlegg som ble bygget om. Ombyggingen startet i juni 1958, og var fullført ca ett år senere. De 4 franske 10,5 cm kanonene ble skiftet ut med 3 stk ekstyske 10,5 cm kanoner C/32. Av disse kanonene ble en kanon montert i grube med kuppelskjold og de to andre ble satt inn i de to kanonkasemattene man hadde benyttet tidligere. De nødvendige ombygginger av standplassene for tilpasning til de nye kanonene ble foretatt. Den ubenyttede standplassen for tidligere kanon nr 4 ble bygget om til stridsforlegning.⁴²⁾

10,5 cm SK C/32 i kuppelskjold.

I kommandoplass fikk man nå Ottway vertikal avstandsmåler som sentralt instrument. Denne ble brukt sammen med Avstandsur C/31

10,5 cm SK C/32 med skipsskjold (skjoldhus) i kasematt.

og sidebord. Som overvåknings- og varslingsmiddel hadde fortet en varslingsradar, type AN/ SPN 5.

Den tilhørende luftvernplan, datert 1961 ble også gjennomført. Etter denne plan skulle Tangen fort ha 2 stk 40 mm LV-kanoner, Bofors L/60 og 4 stk 20 mm LV-kanoner, Oerlikon. Kanonene var blitt montert i forbindelse med moderniseringen i 1958/59.⁴³⁾

20 mm oerlikon luftvernkanon.

HV-avdelingenes oppgaver gikk nå over til å bli vakthold og nærforsvar på fortet. HV's styrke på Tangen ble ca 80 mann etter moderniseringen.

I løpet av 1968 foretok GISKA en gjennomgripende og analytisk

gjennomgang av Kystartilleriets oppgaver og ressurser for å løse oppgavene. Resultatet av denne gjennomgang ble den såkalte Kyst-artilleriplan av 1968. Planen inneholdt målsetting for anskaffelse av materiell, bygging av nye fortsanlegg og modernisering av eksisterende materiell og anlegg, foruten kravformulering til nye ildledningsanlegg.

I de kommende "Langtidsplaner for Forsvaret" var det tatt med forskjellige utbyggingsarbeider på Tangen fort. Bl.a. var behovet for sikker forlegning stort, og utbedring av et fjellanlegg og noen mindre bunkre ble foreslått. De foreslåtte utbedringer av eksisterende fjellanlegg og bunkre ble ikke tatt til følge.

På 1970 tallet ble det konstruert et relativt enkelt og robust optisk ildledningssystem for batteriene på bestrykningsbatteriene. Etter en navnekonkurranse ble ildledningssystemet gitt navnet BODIL, en forkortet versjon av Bestrykningsbatteriers Optiske Digitale Ildledningssystem.

Sentralinstrumentet i systemet var en laser avstandsmåler, montert på en extysk målesøyle.

Bearbeiding av data var på to steder. De data som var felles for hele batteriet ble bearbeidet i et mindre dataanlegg i ildleder-sentralen, hvorfra de ble overført til kanonene. I kanonstandplass sto en ballestikkregner, denne omregnet de sentrale data til data for den spesielle kanon, samt hadde innstillingsmulighet for kanonens individuelle korreksjoner. På selve kanonen var det følgeviseranlegg i side og høyde. Følgeviseranlegg betyr at retterne på kanonen holdt kanonen på målet når to visere ble holdt overrett. Den ene viseren ble styrt elektronisk fra ildledeplanlegget, og den andre viseren fulgte mekanisk kanonen i side og/eller høyde.

I planen inngikk også utskifting av luftvernkanoner og lyskaster.

De nye lyskasterne var av amerikansk produksjon og de ble fjernstyrt fra kommandoplass.

40 mm Bofors L/60 ble tatt ut av bruk, sammen med 20 mm Cerlikon. Som erstatning var det forutsatt at man skulle hatt de nye 20 mm Rheinmetall-kanonene. Disse fikk man ikke tilstrekkelig antall av, derfor ble det bygget standplasser for to stk 12,7 mm luftkjolte Coltmitraljøser istedet. Mitraljøseaffutasjene var blitt modifisert med vibrasjonsdempere (Vinghegs konstruksjon).

De foran nevnte materiellfornyelser og medfølgende ombygginger var gjennomført i 1980/81 på Tangen fort. En nærmere beskrivelse av materiellet sees av vedlegg.

Godt 10 år senere, i 1992/93 ble det fattet vedtak om nedleggelse av alle fort/batterier med extysk materiell, med unntak av batterier med 12,7 cm materiell. Nedleggelsen vil bli en realitet i løpet av 2 - 3 år fra 1993 å regne.⁴⁴⁾

10. Eierforhold 1993:

Som angitt på side 1 ble området på Tangen fort kjøpt i 1968.

Siden 1968 har det ikke vært noen endringer i eierforholdet.

Tyskbygget bunker i Krogshavn mitre, gnr 33, bnr 28 i Bamble, daværende eier Th. Jacobsen, her har FD stedsvarig rett til å ha bunkeren stående på eiendommen, samt ha adkomstveg til bunkeren (tinglyst 12 des 1953). Etter at eiendommen er overført til Langesund (Bamble) har eiendommen fått nr 628.

Pr dato er det ikke kjent hvordan eiendomsforholdene vil bli ordnet etter en nedleggelse av fortet, men det antas at forkjøpsbestemmelsen i kjøpekontrakten av 1968 vil bli løst ut av Bamble kommune.

11. Operativt konsept:

Det operative konsept har endret seg lite siden den store Forsvarskommisjon av 1946 avga sin innstilling i 1949/50.

Østlandet sjøforsvarsdistrikt (ØSD) strekker seg fra grensen til Sverige og vestover til fylkesgrensen Telemark/Aust-Agder (Jernestangen).

Innen ØSD hørte Tangen fort til Gruppe Oddane, med gruppesjefen på Oddane fort.

Gruppens oppgave var å overvåke kystområdet og forsvare innløpene til Langesundsbukta - Langesundsfjorden og til Larvik. I tillegg kunne fortene bestryke viktige strandområder i Bamble og vestre deler av Vestfold, og på den måten hindre eller sterkt forsinke fiendtlig landgang.

Samtidig ville fortene være viktige støttepunkter for HV-avdelinger og hæravdelinger som opererte i samme område.

For ledelses- og etterretningsmeldinger hadde fortet et godt utbygget radiosamband, både til ØSD og til f.eks. SHV-skøyter, foruten at fartøyer kunne bli kalt opp på radio eller ved blink for kontroll av identitet etc (Havnesignalstasjon).

Telefonsamband til ØSD ble rekvidert fra Televerket ved behov.

For overvåkning og kontroll av farvannet hadde Tangen fort et varslingsradarsett. Til radarsettet kunne man koble et IFF-sett. Et IFF-sett var et spesielt radarsignal som ved spesielle svar identifiserte skipet som vennlig (Identification Friend - Foe). Et fiendtlig skip, eller et skip som ikke tilhørte NATO - besvarte ikke radarsignalet, og måtte derfor undersøkes nøyere.

Tangen fort var selvforsynt med ammunisjon og utrustning. Ved mobilisering kunne det mobiliseringsfordelte personell møte direkte på fortet. Der fikk de utlevert klær, våpen og ammunisjon, foruten nødvendige reglementer etc.

På fortet var også feltkjøkken, kjøkkenutstyr etc lagt opp. Et lager av proviant for de første dagene fantes også, foruten at kontrakter med stedlige bakerier og andre matvareforretninger var inngått på forhånd. Kjøretøyer var rekvidert, og ville bli levert ved erklæring av mobilisering.

Fortet ville derfor i løpet av kort tid være en godt fungerende

stridsenhet. For nærforsvar av fortet og for kontroll av for-
terrenget, samt til vakttjeneste, var HV-avdelinger i området
under operativ kontroll av fortssjefen.

I fredstid var lagre og materiellet under stadig kontroll. På
fortet var ansatt en oppsynsmann/tilsynsmann. Hans oppgave var
å føre tilsyn med at alle magasiner var låste og intakte, å kon-
trollere at lagringsforholdene for de forskjellige materiell-
sorter var tilfredsstillende, samt foreta nødvendig vedlikehold
av lagre og bygninger.

I tillegg skulle oppsynsmannen/tilsynsmannen ukentlig og/eller
månedlig kjøre radarstasjonen og ildledningsanlegget et fastsatt
antall timer. Under disse prøvene ble det kontrollert om alt
virket som det skulle. Hadde det oppstått feil, ble OSD varslet,
og en teknisk offiser kom for å rette på eventuelle feil.

12. Øvingsvirksomheten på stedet:

I perioden fra høsten 1945 og til 1948 hadde første HV-avdeling-
er rykket inn på fortet, var det ingen øvingsvirksomhet på
fortet.

I perioden 1948 til 1958/59 bemannet HV fortet, selv om det var
forutsatt at Kystartilleriet skulle bemanne deler av fortet ved
mobilisering. Dette skjedde etter hvert som Kystartilleriet fikk
utdannet befall og menige i tilstrekkelig antall til å kunne be-
manne fortene delvis.

Som eksempel kan nevnes mobiliseringsplanen for 1950.

I denne planen ble det fastsatt at ved mobilisering innen mobili-
seringsperioden skulle det møte 2 befall og 50 korporaler og
menige fra Kystartilleriet på fortet. Resten av fortsbesetningen
skulle dekkes av HV.⁴⁵⁾

Denne situasjon avspeilet seg også i øvelsene som ble holdt.
Det var Kystartilleriets ansvar å utdanne HV-styrkene i de spesi-
elle kystartilleridisipliner. Dette ble gjort ved at man arran-
gerte kurs innen den tjenesteplikt HV-styrken hadde. Som regel
ga dette ca en ukes sammenhengende øvelse hver vår. Ved disse
øvelsene stilte Kystartilleriet med instruktører for kanonbe-
tjeningene, ildlederbetjeningen og lyskasterne.
Man samlet også HV-befallet til spesielle kurs i ildledertjeneste
og kanontjeneste. Slike kurs kunne bli holdt på ett av de fort
som var oppsatt, f.eks. Torås eller Bolærne.

I de ca 10 år som HV benyttet fortet som sitt spesielle øvings-
sted, avviklet HV stort sett alle sine øvelser her. I tillegg
benyttet HV fortets lagre for sitt utstyr, ammunisjon etc.

Av spesielle øvelser som HV-besetningen på Tangen fort deltok i,
kan nevnes "Øvelse Omega 2", som så langt var den største øvelse
HV-området hadde vært med på.

Selv så tidlig som under denne øvelsen, fra 20 september 1949,
var det organisert et sjoheimevern i Bamble. HV-skøytene lå ute
på vakt ca 5 NM av Langesund, og rapporterte med blinklampe

til Tangen fort som da var oppsatt med HV-besetning. Vakten var påpasselig, og praet bl.a. jageren "ARENDAL". Da var det tåke, så man så ikke så langt. Litt senere lettet tåken noe, og da ble det visstnok rapportert flere fiendtlige fartøyer enn man kunne vente. Det var blinkene fra lyd og lysbøyen fra Steingrunn som ble videresendt til land!⁴⁶⁾

Det skal også nevnes at SHV-sektor nr 13, Vestfold og Telemark, til å begynne med hadde sitt øvingssted på Tangen fort. Første øvelse og kurs ble avviklet i november 1958, på kurset deltok det 31 mann. M/k HAVLYS var leid for kurset, og ble brukt som øvingsfartøy. I mai 1959 ble det imidlertid bestemt at SHV-øvelsene skulle flyttes til Oddane ved Nevlunghavn.⁴⁷⁾

Høsten 1952 ble årets repetisjonsøvelser på Østlandet for Hæren avsluttet med den til da største felttjenesteøvelse etter krigen. Tangen fort lå noe utenfor øvingsområdet (Larviksområdet og området øst for Lågen), og deltok derfor ikke i øvelsen. Det samme gjorde seg gjeldende for de større NATO-øvelsene i 1972, øvelse BATTLE AXE, og i 1987, BLUE FOX. Begge disse øvelser gikk i Vestfold.

Etter ombyggingen og moderniseringen av fortet i 1958/59 hadde Kystartilleriet selv utdannet personell nok til å kunne overta bemanningen av batteriet og det nye luftvernet på fortet. HV 03's mannskaper gikk nå inn i nærforsvaret og vaktholdet rundt fortet. De skulle også være de første til å møte frem på fortet ved mobilisering for å bevokte anlegget frem til at Kystartilleriets personell hadde nådd. I denne rolle hadde HV 4 dagers øvelser på Tangen fort i 1962 og 1965, hvor k.art.offiserer instruerte. I perioden etter 1959 har det vært en kystartillerioffiser som har vært mobiliseringsfordelt som fortssjef. Annet nøkkelfal i batteriet og ellers har også vært kystartillerioffiserer. Ved de første repetisjonsøvelsene var øvelseslengden ca 3 uker, senere 2 uker, men med et foregående kurs for befalet. På 1970-tallet ble øvings- monstret lagt om, slik at man gikk mer over til de såkalte oppsetningsøvelser av ca 4 - 6 dagers varighet. I de tilfeller der man måtte skifte ut mange av besetningen, eller når man fikk nytt materiell, kunne det være aktuelt å ha en to ukers øvelse, slik at besetningen ble kjent med stedet og det nye materiell. Dette var for eksempel tilfelle etter 1980, da man fikk skiftet ildledningssystemet. I de siste år har det vært oppsetnings-/repetisjonsøvelser på fortet i 1976, 1981, 1984, 1988 og 1991.

I tiden etter 1960 har HV fortsatt fått anledning til å benytte fortet til øvelser og kurs ved behov. HV har også deltatt på forskjellige måter under repetisjonsøvelsene, bl.a med bevoktningsoppdrag og i nærforsvaret.

13. DIVERSE:

Ut over den frodige vegetasjonen med et nærmest urskogaktig preg, har ikke fortet noe spesielt av inventar, bilder eller ting.

F. KILDEHENVISNINGER.

- 1a. Generalinspektøren og Sjefen for Kystartilleriets arkiv etter 1945 (GISKA). Boks nr 16.
Riksarkivet - 1B - 095 - 32. Tysk kartoversikt: "Skien Kragerø. Blatt 4. 1/980 Langesund."
- b. J. E. Fjørtoft: "Tyske kystfort i Norge." Agder Presse A/S. Arendal 1982 (J.E.F.). Side 150.
2. Forsvarsdepartementets oppgjørsarkiv (FD's OA.). Boks nr 60.
RA - 1B - 049 - 17.
 - a. Notat av 2 apr 1949 fra Justisdepartementets oppgjørsavd.
 - b. Beslagleggingsbevis, utstedt av DKØ den 24/10 - 45. Frigivelsesbevis, utstedt av DKØ den 24/10 - 45.
 - c. Oslofjord festnings arkiver 1945 - 1962 på Oscarsborg festning (Ofj F). Boks nr 309:
 - (1) H-skriv av 12-3-57, jnr H-490/57/723.23 fra GISKA til Ofj F. Her benyttes navnet LANGESUNDSTANGEN.
 - (2) H-skriv av 16 sep 1957, jnr H-211/57/723.1 fra Ofj F til GISKA. Her benyttes navnet TANGEN. Etter denne tid brukes bare navnet TANGEN.
3. FD's OA. Boks nr 60: GISKA's skriv av 15 Okt 45, jnr 4923/45 til DKØ's rekvisisjonskontor.
4. Ibid. Leiekontrakt for Langesundtangen fort, opprettet mellom Langesund kommune og Kystartilleribrigade Ostlandet. datert 22 nov 1949.
5. Vollmester OSD's eiendomsarkiv. Kjøpekontrakt mellom Bamble kommune og Staten v/FD av 11 mars 1968 om kjøp av Tangen.
6. Eksakt opplysning om tidspunktet for den tyske beslagleggelse er ikke funnet. Tidsfastsettelsen er basert på andre beslag i samme område, så som Sundby og Gjemle, samt Oddane fort ved Nevlunghavn, foruten opplysninger fra folk lokalt.
- 7a. FD's OA, Boks nr 60. Notat av 27-11-53.
- b. Se henvisning 2b, herunder svar fra Langesund lensmannsbe-stilling av 4 mai 1949.
8. J.E.F. Side 87.
9. Ibid, Side 11 - 14.
10. Herman Müller: "Det tyska Kustartilleriförsvaret i Norge." Meddelanden från Militärhistoriska avdelingen vid Kungl. Militärhögskolan 1967. (H.M.) Side 12.
11. J.E.F. Side 93.
12. Ibid. Side 13.
13. Ibid. Side 93.

14. Ibid. Side 96 og side 189.
15. Ibid. Side 98.
16. Ibid. Side 98 - 99.
- 17a. Marinekommando Østlandets arkiv (MKØ) RA -2B- 095 -31.
Boks nr 31. Skriv av 14 juni 1945 fra "The Naval Officer in Charge, Oslo", til The Flag Officer Norway".
- b. Ofj F. Boks nr 4: "Report by Capt C.G. Cooper, RA, 28 MDU. on inspection of Equipment and Ammunition in Coast Fortresses." Dated 2nd July 1945.
- c. Ibid.
- Brev av 19 juli 1945 fra Gr I, MKØ/KA til MKØ/KA.
- Brev av 25 juli 1945 fra Gr I, MKØ/KA til GISKA.
- Brev av 18 okt 45 fra vaktsjef Tangen fort til vaktsjefen Håøya fort (2 materiellister).
- Brev av 25 okt 45 fra Gr I, MKØ/KA til MKØ/KA.
18. Intervju med Reidar Fjeldstad og vpl lt i Kystartilleriet, Cato Olsen på Tangen den 22 juni 1993.
19. J.E.F. Side 147 - 148 og side 150.
20. FO/HST's arkiv (FO/HST). Boks nr 20. RA - 2B - 078 - 34.
Norsk/britisk E-rapport: "I.F.O.II/7B/45. Telemark fylke".
Kopi vedlagt denne historikk.
21. "Originalen" (et gjennomslag) ble gitt av R. Fjeldstad fredag 25 juni 1993.
22. Ofj F. Boks nr 10.
a. Rapport fra K.art MKØ. Til GISKA. "Fortegnelse over batterier som er besatt pr 25/6 - 45."
b. Ibid. Ukerapport pr 2/7 -45.
c. Boks nr 4. Inspeksjonsrapport av 19 juli 1945 fra lt H Halvorsen, gruppesjef, til MKØ/K.art.
- 23a. Ofj F. Boks nr 10. MKØ/K.art., jnr 101/45 av 10 juli 45.
"Ad. Ukerapport pr 9/7 -45."
- b. Ibid. MKØ/K.art., jnr 596/IIB₄/45 av 9 aug 45 m/bilag. Oppgave Kystart off som er beordret til fortene."
- c. Ibid. Boks nr 1. MKØ/K.art., jnr 1223/45 av 6 sept 45. "Ad Rapport til Flag Officer fra N.O.I.C. Oslo for august mnd."
24. Ofj F. Boks nr 10. Persktr/K.art./MKØ, skriv av 23 aug 45 til MKØ: "Styrkerapport pr 23/8 -45."
- 25a. Se henvisning 23c.
- b. Ofj F. Boks nr 1: MKØ/K.art., jnr 1268/45 av 8 sept 45 til MKØ: "Kystartilleriet, MKØ. oppsetning naa og ved fredsoppsetning.
- c. Ibid. K.art., jnr 1772/45 av 27 sept 45 til OscrF og alle grupper: "Klargjøring av fortene for vaktholdets evt. overtagelse av oppsynsmenn."

- d. Ibid. K.art./MKØ/Matrkrtr, jnr 1920/45, til samtlige gruppesjefer. "Ad. Flytning av materiell fra fortene som ikke skal ha militær besetning i fredstid."
26. FD's OA. a. GISKA 15 okt 45, jnr 4923/45 til DKØ's rekvisisjonskontor: "Midlertidig beslagleggelse, resp frigivelse av Langesund kommunes eiendom på Langesundtangen fort."
b. Frigivelsesbevis nr 2528 av 24/10 - 45, utstedt av Rekvisisjonskontoret, DKØ.
27. MKØ. Boks nr 35. K.art./MKØ., jnr 1916/45 av 2 okt 45, til OscF og alle grupper: "Gruppeinndeling. Benevnelser."
28. Ofj F. Boks nr 1: Kystartilleriet, jnr 1899/45 av 2 okt 45 til OscF og alle grupper: "Ad. Avløsning av mannskaper."
29. Ofj F. Boks nr 4: a. Grsj. Staverns skriv av 7 nov 45, jnr 248/45 til K.art./MKØ: "Sak: Vakhunder til fortene ved Staverngruppen."
b. Ibid, skriv av 22 nov 45, jnr 271/45 til K.art./MKØ: "Sak: Mottagelse av 3 stk sjäferhunder ved Staverngruppen."
- 30a. Ibid. Skriv av 25 okt 45 fra Gr.sjef, Gr I til MKØ/K.art: "Overført tysk materiell."
b. Ibid. Skriv av 25 juli 45 fra MKØ/K.art til GISKA. "Overtagelse av tysk krigsmateriell, Kystartillerianlegg og materiell."
31. Ibid. "Rapport av 4/12 - 45 fra lt Tombre til MKØ/K.art om dumping av ammunisjon fra fortene."
32. Ibid. Skriv av 20 des 45 fra K.art/MKØ, jnr 4373/45 til GISKA m/fl: "Retningslinjer for arbeidet innen K/MKØ 1ste halvår av 1946."
33. Kunngjøring til Forsvaret, Avdeling I (KtF, Avd I). Side 1: "Foreløpig instruks for GIHV. Fastsatt av HOK 2 jan 1946."
34. GISKA 17 juli 1946, jnr 7228/46 til GIHV: "Kystbatterier som kan overtas av Hjemmevernet."
35. MKØ. Boks nr 35. Kart/MKØ, jnr 2538/46 av 5 april 1946 til GISKA m/fl: "Organisasjon av Kystartilleriet/Ost - nedleggelse av Staverngruppen."
- 36a. KtF 1946, Avd I. Side 165.
b. KtF 1947, Avd I. Side 34.
37. Stortingsmelding nr 56 (1948). "Om nedleggelse av tyske kystbatterier." Tilrådning fra FD 24 sep 1948, godkjent ved Kgl Res samme dag.
38. Ofj F. Boks nr 27. HV 03s skriv av 18 aug 48, jnr 801/48: "Folehavna og Tangen befestninger."

39. Ibid. HV 03s skriv av 27 okt 48, jnr 1037/48: "Langesundtangens batteri, Langesund."
40. Ofj F. Boks nr 130. a. Kbrigø's skriv av 2 sep 49, jnr 3004/49/261: "Overtagelse av bygninger på Folehavna, Malmøya, Nevlunghavn og Langesundtangen fort."
b. Ofj F av 20 juni 51, jnr H 261/51: "Supplerende avtale om overtagelse av Langesundstangen."
c. Kbrigø, 12 jan 53, jnr A. 261: "Supplerende avtale om HV overtagelse av Kystartilleriets forter."
41. Ofj F. Boks nr 278: Kbrigø 3 okt 53, jnr H.317/52/261: "Oppgave over batterier ved Oslofjord festning."
42. Ofj F. Boks nr 309, Mappe 723.1 Skyts.
a. GSKA, skriv av 12 nov 57, jnr H. 2008/57/723.1 "Montering av 10,5 cm kanoner SKC/32 på Tangen og Oddane batterier."
b. GSKA, skriv av 6 mars 58, jnr H 337/58/723.10 "Kassasjon av 4 stk 10,5 cm K 331 (f) og 4 stk 10,5 cm K 332 (f)."
c. Forsvarets Distriktsingenior Horten 10/10 - 58, jnr H.308/58 "Oddane og Tangen - diverse sikringsarbeider i forbindelse med standplasser for 10,5 cm kanoner - Omkostningsoverslag."
43. Ofj F. Boks 27. Ofj F 1961: "Fordeling av luftvern."
- 44a. Stortingsmelding nr 16 (1992/93). Side 92 - 93.
b. Sfk's skriv av 15 mars 93, jnr 4323/93/030: "Nedleggelse av forter - innsamling av dokumentasjon av historisk verdi."
45. Ofj F. Boks nr 27. Plan for mob.oppgjøret 1950. Datert Måkerøy fort 3 mai 1950.
46. Telemark heimevernsdistrikt 03's historie. Side 11 - 12.
47. Ibid. Side 21.

VEDLEGG D.

BRITISKE ETTERRETNINGS-
RAPPORTER OM DEN TYSKE
VIRKSOMHETEN I
LANGESUNDOMRÅDET.

Kilde: RA-2B-078-34, Boks nr 20. Etterretningsrapporter fra
Telemark.

BRITISKE ETTERRETNINGSRAPPORTER OM DEN TYSKE VIRKSOMHETEN I LANGESUNDOMRÅDET

1. Utarbeidelse av rapportene:

E-rapportene ble utarbeidet av etterretningsstaben i den norske Forsvarets overkommando i London, og ble derfra oversendt de allierte militære myndigheter.

Rapportene er derfor skrevet på engelsk.

Rapporten ble utarbeidet i to deler, en mer generell del som omhandlet hele fylket, eller store deler av fylket (General survey), foruten en mer detaljert del som tok for seg mindre områder. Rapporten ble utarbeidet på bakgrunn av de opplysninger man fikk fra nordmenn som kom til Storbritannia fra Norge, eller som rapporter over radio fra agenter i Norge.

Foreliggende rapport er delvis oppdatert frem til februar 1945.

2. Rapportens innhold:

Rapportens generelle del er ikke tatt med i dette vedlegget, med unntak av den første siden for identifikasjon av rapporten.

Den detaljerte delen av rapporten har først en liste over de kjente posisjonene hvor tyskerne hadde forsvarsinstallasjoner. Av denne listen er de sider som omtaler posisjoner i og rundt Langesund tatt med.

Listen gir opplysning om navn, geografisk beliggenhet og en kort beskrivelse av hva som finnes på stedet.

Om Langesundsodden (Tangenodden) sies det i oversettelse: Batteri, satt opp for kystforsvar, bestående av 4 stk 10,5 cm kanoner, 1 stk 7,5 cm kanon, 1 stk radiostasjon og en lyskaster av størrelse ca 50 cm. Brakkeleir og flere mg-stillinger. Området er omgitt av piggetrådsperringer.

To nye tunneller er sprengt ut i fjellet i posisjon 137 534. (Kartreferanse i det engelske kartverk fra den tiden.)

Opplysningene var delvis ajourført frem til januar 1945.

For selve fortsområdet hadde man en "Detailed Sketch number 7". Denne besto av en kartskisse med inntegnede og nummererte installasjoner. På en egen liste hadde man forklart hva slags installasjoner de enkelte tall betydde.

3. Rapportens nøyaktighet:

Det sees at de fleste opplysninger om hovedbatteriet er registrert før tyskernes modernisering av batteriet våren og sommeren 1944. Dette sees også av kartskissens datering, den er ikke revidert siden den ble tegnet i august 1943.

Man har derfor ikke fått med seg at kanonene i 1945 var lagt i sokkelaffutasje, og at to av dem, foruten den nye kommandoplassen, var bygget inn i bunkre i bratthenget helt syd i fortsområdet.

De to luftverntårnene, satt opp i området syd for Hesteklova, der

terrenget var høyest, er heller ikke tatt med i rapporten. Minefeltene er ikke omtalt eller avmerket på kartskissen. At angitt kanonposisjon i Furulunden var forlatt, hadde man fått melding om. Brua over Hesteklova og piggrådsperringen og skyttergravene syd for Hesteklova er godt beskrevet og ganske riktig plassert.

Totalt sett, etterretningsrapporten gir så mange detaljopplysninger at den ville være av stor verdi hvis man skulle planlegge et angrep mot fortet.

Den største mangelen ved rapporten i denne forbindelse ville være at minefeltene ikke var registrert, og at de to luftverntårnene med 20 mm luftvernkanoner ikke var blitt oppdaget og omtalt. Det er sikkert at minefeltene og de to luftvernkanonene i tårnene ville gitt en angriper som kom nordfra en stygg overraskelse.

THIS BOOK CANCELS I.F.O.II/7/43 AND LATER AMENDMENTS.

I.F.O.II/7B/45.

T E L E M A R K F Y L K E

GENERAL SURVEY

Additions and Corrections.

In view of the amount of additional information received and alterations to be made to previous reports, Telemark Fylke is issued as a re-written General Survey.

The Fylke has been divided into the following two Districts:-

- District I - Inner Telemark
- District II - Outer Telemark
Kragerö Area
Langesund Area
Skien-Porsgrunn Area

Maps.

The maps used are of the G.S.G.S. series. Latitude and Longitude and Grid Reference have been given under each place name.

Survey Maps and Sketches.

The General Survey Map (1/300.000), Survey Maps II, III, IV and all sketches and keys, should be taken from the General Survey I.F.O.II/7/43, Supplement No. 3 and re-inserted in this book. No alterations have been made after Supplement No. 3.

Grading.

The information in this book is graded in accordance with the system now in force throughout the British Fighting Services and the U.S. Navy and Army.

The General Remarks and Index comprise Pages I - VIII (Roman Figures).

1/5/45
TTF

EST

59° 00' 00" N.
09° 39' 20" E.

9A-083555

Bunker and a tunnel blasted into the rocks.

Work in progress. Possibly ammunition dump. Some M/G. positions.

The road prepared for demolition.

Grade C.3.

February 1945.

ROGNSFJORD

59° 00' 00" N.
09° 43' 00" E.

9A-1254

M/G. positions reported at ROGNSTRAND and SANDVIKEN at the bottom of this fjord.

Grade C.2.

February 1945.

RIISSVINGEN

59° 01' 10" N.
09° 40' 50" E.

9A-098568

One bunker between the roads RIISSVINGEN - LANGESUND and RIISSVINGEN - FINDAL.

Work in progress with two tunnels each about 70 metres long.
Possibly Lazarett.

Approximately at 104573 area surrounded by barbed wire. Bunkers and M/G. positions reported.

Grade C.3.

February 1945.

TANGVALLKLEVEN

59° 01' 20" N.
09° 41' 50" E.

9A-111577

Bunkers and M/G. positions. The road at 109575 prepared for demolition.

Grade C.2.

February 1945.

SUNDBY

59° 01' 20" N.
09° 43' 30" E.

9A-125572

Two bunkers north of the road junction between the roads SUNDBY-RIISSVINGEN and SUNDBY - LANGESUND.

Grade B.3.

February 1945.

LANGESUND

59° 00' 00" N.
09° 45' 00" E.

9A-1354

M/G. positions east of the Church. Ortskommandantur at Victoria Hotel also Hafencapitän.

Grade B.3.

November 1944.

LANGESUNDSODDEN
(Tangodden)

59° 09' 30" N.
09° 45' 30" E.

9A-137533

Sketch No. 7.

Coastal defence battery comprising four 10.5 cm. guns, one 7.5 cm. gun, W/T. station and one searchlight about 50 cm. diameter.

Hutments and numerous M/G. positions.

Area is surrounded by barbed wire.

Grade B.2. October 1944.

Two new tunnels blasted into the rocks at approx. 137534.

Grade B.1. January 1945.

LANGÖEN

58° 59' 20" N.
09° 45' 40" E.

9A-1453

M/G. positions close to the Light. Watchpost.

Grade B.1. April 1944.

SALEN

59° 01' 20" N.
09° 44' 30" E.

9A-135580

Three bunkers reported. Two on the east side of the road and one on the west side.

Grade C.3. February 1945.

BUNES

59° 02' 15" N.
09° 42' 45" E.

9A-120590

Bunker reported at 119592. The bridge prepared for demolition.

Grade C.3. May 1944.

STATHELLE

59° 02' 40" N.
9° 42' 10" E.

9A-116600

Bunkers and M/G. positions reported at STEINHOLMEN 105608.

About 500 meters south of STATHELLE by the road to LANGESUND M/G. positions and shelters.

One searchlight 70 cm. reported approx. at 117596. Surrounded by barbed wire.

Grade B.3. February 1945.

RUGTVEDTMYRA

59° 02' 30" N.
09° 40' 20" E.

Open bunker in preparation at the northern end of RUGTVEDTMYRA. This would defend the SÖTLANDSKE trunk road to about 100 m. south-west of the fork to FINDAL.

VEDLEGG B.

TYSKE MINEFELTKART
MED INNTEGNEDE HINDRE
OG ANDRE STRIDSMIDLER.

- Kilder: a. Kartmaterialet, FO/HST's arkiv, RA-1B-77-41, boks nr 1728, 1737 og 1742.
b. Oversikt over ryddearbeidene, FO/HST's arkiv, boks nr 1735.

DE TYSKE MINEFELTENE.

1. Kartmaterialet:

De originale tyske minefeltkartene var i målestokk 1 : 1.000. Vanlige kopimaskiner kunne ikke kopiere et så stort format. Kartene ble derfor først kopiert bitvis i A-3 format, deretter ble disse forminsket fra A-3 til A-4 på kopimaskinen. Etter dette ble A-4 arkene satt sammen to og to og kopiert i A-3 format, slik at det endelige resultat ble 3 kartblad i A-3 format. De tre kartbladene dekker hele det område tyskerne hadde beslaglagt med god overlapping mellom bladene. Hvert blad kan derfor studeres hver for seg.

2. Minefeltene:

På fortsområdet syd for Hesteklova hadde tyskerne, minene nede i Hesteklova medregnet som ett felt, i alt 19 delfelter, benevnt "Minenfeld A" til "Minenfeld S". I disse feltene var det tilsammen lagt ut 229 miner, d.v.s. i gjennemsnitt bare ca 12 miner pr delfelt.

Feltene var lagt før 6 november 1942.

Minefeltene A til S var lagt langs stranden hele vegen rundt fortet.

På det beslaglagte område nord for Hesteklova, men syd for "Skipperhuset", hadde tyskerne lagt 6 delfelter, fra "Minenfeld T" til "Minenfeld Y". Disse 6 felt inneholdt 851 miner, eller i gjennemsnitt ca 140 miner pr felt. I disse delfeltene lå minene svært tett, i følge beskrivelsen med 4 miner pr løpende meter.

Disse feltene var etablert ett år senere enn feltene inne på selve fortsområdet. Alle delfeltene var lagt den 25 november 1943.

Fordeles minene etter type får man følgende fordeling:

- T - miner, d.v.s. stridsvognminer	64 stk
- Betongmine 42, d.v.s. personellminer	851 stk
- Improvisert mine, d.v.s. personellminer	90 stk
- Sjøkkkladninger, mot personell	75 stk
	<u>Sum: 1.080 stk</u>

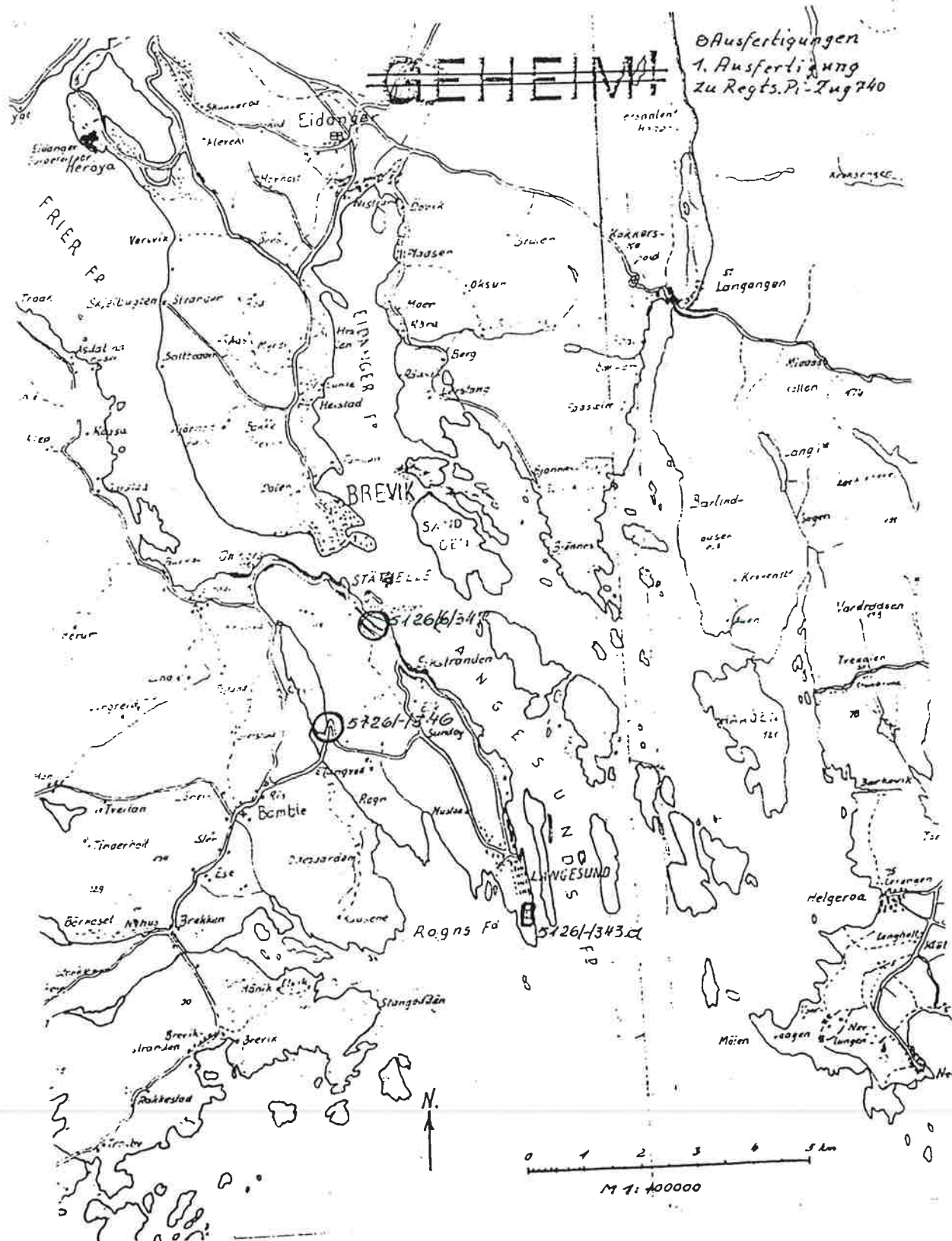
På minekartet er det opplyst at sikringspinnene til minene var lagret i Bunker 29 på fortet. Det ble videre opplyst at minefeltene var gjerdet inn med 5 - 8 tråds piggtrådgjerde.

3. Piggtrådsperringer:

Minefeltkartene hadde også tegnet inn andre sperringer, så som forskjellige typer piggtrådsperringer, både gjerdehinder, snublehinder og hindre bygd opp av spanske ryttere.

~~GEHEIM~~

① Ausfertigungen
 1. Ausfertigung
 zu Regts. Pi-Tug 740

VEDLEGG E.

RAPPORT AV 15 MAI 1945 OM
OVERTAGELSE AV FORTET.

Kilde: Kopi av rapporten, mottatt av hr Reidar Fjeldstad,
Langesund.

207 155

M

Rapport for overtagelse av befestningen på Tangen.

12 mm x Befestningen på Tangen blev overtatt av MS
torsdag den 14. mai 1945. Vakter blev satt ut. Vi blev fulgt
rundt i hele Befestningsområdet av en tysk befalingsmann.
Santidig blev vi forklart hvor de forskjellige minfelter
gikk. Presis kl 12.00 blev det norske flagg heist på festningen
santidig som luftvernssirenene i Langesund blev satt inn.

Tyskerne oppførte sig hele tiden korrekt og var
forøverig meget elskverdige.

Langesund, 15. mai 1945.

O 1701.

VEDLEGG C.

TYSK VIRKSOMHET
I LANGESUNDSOMRÅDET,
MEN UTENFOR TANGEN FORT.

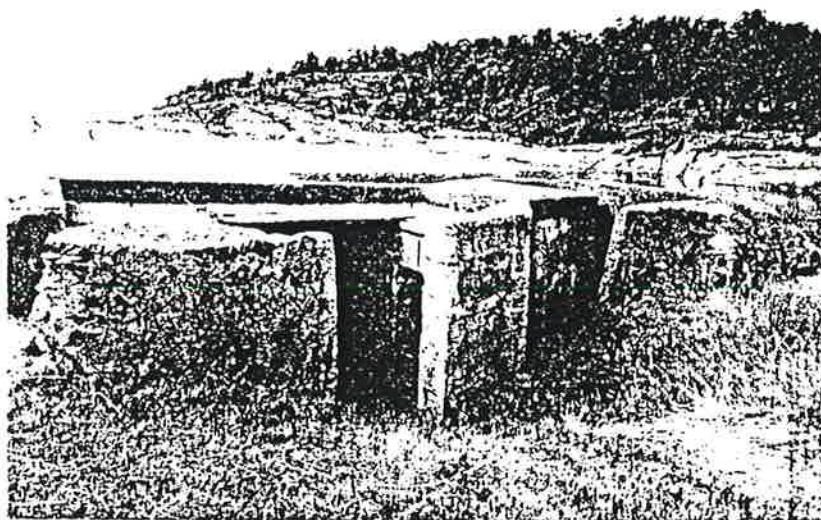
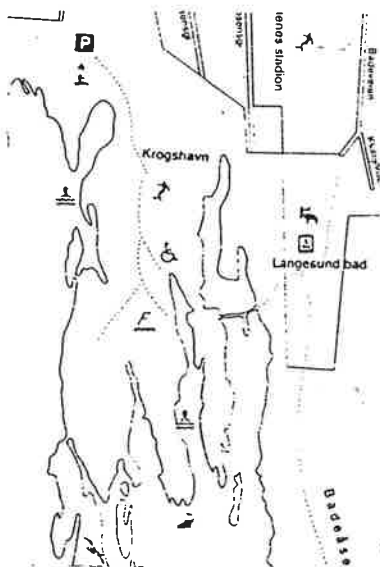
- Kilder:
- a. Tyske minefeltskart, jfr vedlegg B.
 - b. Britiske etterretningsrapporter, jfr vedlegg D.
 - c. Opplysninger, samlet inn fra lokalt hold og bearbeidet av vpl lt i Kystartilleriet, pensjonert ligningssjef i Bamble kommune, Cato Olsen.
 - d. Befaringer av områdene i juni og september 1993.

TYSKE FORSVARSANLEGG I LANGESUNDSOMRÅDET UTENFOR TANGEN FORT.

A. I OMRÅDET VED LANGESUND BAD OG KROGSHAVN

Som omtalt i historikkens begynnelse, rykket tyske avdelinger inn på Langesund bad sensommeren 1940. Dette var vanlige hæravdelinger som tilhørte den infanteridivisjon som var ansvarlig for forsvaret av Nedre Telemark og Vestfold.

I nærheten av badet ligger Krogshavn. Dette var et godt egnet landstigningsområde. For forsvar av stranden, ble det bygget en "bunker" på eiendommen til skipsfører Th Jacobsen. Bunkeren var en dobbeltstilling for et maskingevær/mitraljøse og sannsynligvis en bombekaster. Stillingene hadde ammunisjonsnisjer.

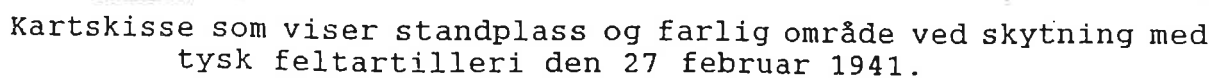

Stillingen i Krogshavn.

I 1953 ble det bestemt at stillingen skulle utgjøre en del av det ytre forsvar av Tangen fort. For fremtidig bruksrett til stillingen ble eieren betalt en gang for alle kr 1.000,-. Forsvaret har således fortsatt disposisjonsrett til denne stillingen. Stillingen er nå i dårlig stand.

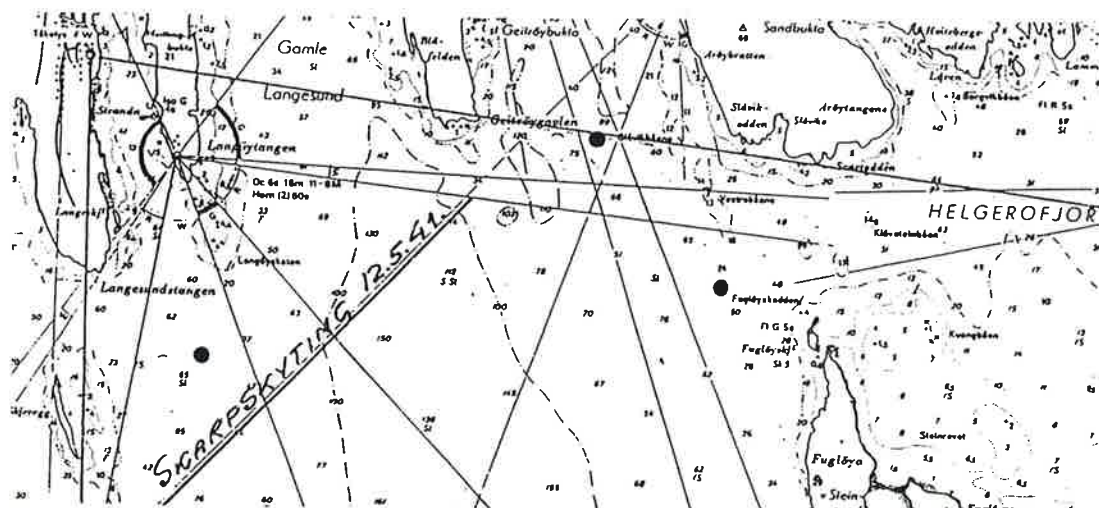
Vinteren 1940/41, torsdag 27 februar 1941, averterte de tyske myndighetene i Langesund Blad at en artilleriavdeling skulle holde skarpskytning mot mål på isen syd for Langesund fra et kanonområde ved Langesund bad, sønnenfor veien Langesund - Nustad. Det avsperrede område, som omfattet både kanonområdet og målområdet, var begrenset av : Veien Langesund - Nustad - Stangodden - Øya - Mejulen - Nordranden - Stråholmstenen - 58° 54' Nord, 9° 51' øst - Sydspissen ved Langesund bad. Avertissementet var undertegnet av LÜTKEN, major og bataljonssjef. Denne avdelingen var en ordinær tysk feltartilleriavdeling, den avdelingen av Heeres Küstenartillerie som senere rykket inn på Tangen fort var på denne tid ikke satt opp.

I avertissementet ble det også advart mot at det på grunn av gra-

B. I OMRÅDET VED FURULUNDEN

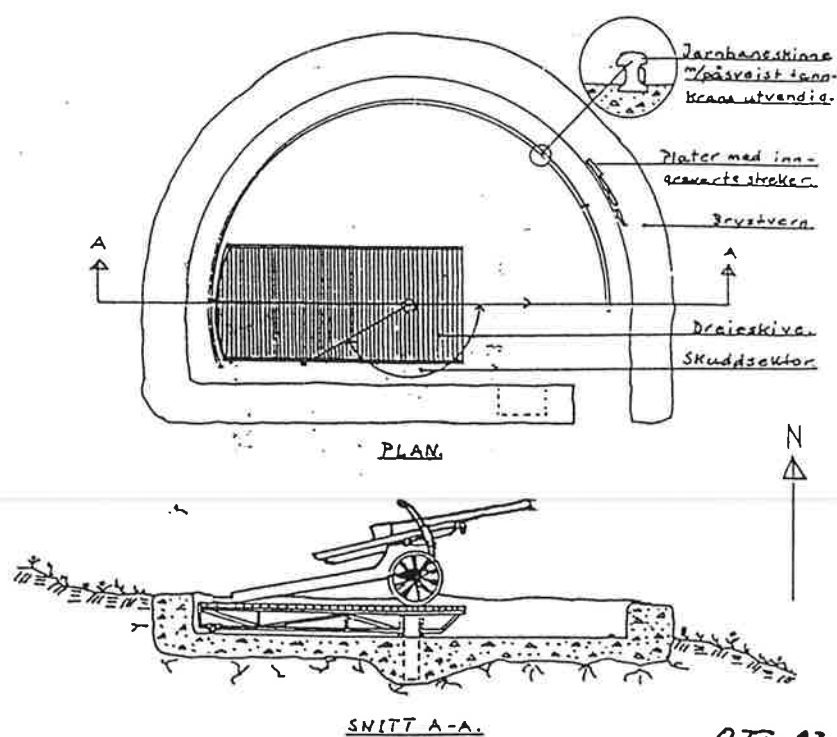
Disse kanonstandplasser ble også bygget våren 1941, før tyskerne anla Tangen fort.

Kartutsnitt som viser beliggenhet og skuddsektor under den avterte skytning den 12 mai 1941.

Standplassene har sannsynligvis blitt bygget av Divisjonsartilleriet for utprøving av en ny type standplass for den franske 15,5 cm kanon L/32 M 1917.

Tysk benevnelse: 15,5 cm K 416 (f) (L/32).

072.43

Prinsippskisse av den søndre av to kanonstandplasser i Furulunden. Standplassen ligger i dag i haven til hr L Sandersens hus. Skissen er laget etter opplysninger fra lokalt hold.

Rester av den nordre stillingen finnes inne i grunnmuren til eneboligen til fru L Thormodsen, og den søndre standplassen står fortsatt relativt intakt i den private haven til hr L Sandersen. Den opprinnelige dreieskive hadde form av en firkantet plattform som hele kanonen sto på, og er nå vesentlig redusert i størrelse. Den har blitt støpt fast, men den opprinnelige konstruksjon kan sees av restene av stillingen.

Dreieskivens omdreiningspunkt (pivot) synes å ha vært utformet som et vanlig kranfeste for en fastmontert kran.

Dreieskivens bakre ende gikk med to tverrstilte hjul på en sirkulær jernbaneskinne som var støpt fast i betongdekket i standplass. På skinnens ytre liv var det sveist fast avkuttete rundtjern-stykker. Disse dannet en tannkrans for sideretning av kanonen. Tannkransen tillot ca 150° sideretning på kanonen.

Brystvernets høyde var ca 70 cm. Brystvernet hadde sambandsnisje. I følge opplysninger fra lokalt hold, samlet inn av Cato Olsen, var dreieskiven belagt med plank, og på disse sto kanonen med lavetthjulene over pivotet og med svansenden ut mot ytterkant av stillingen.

Etter mye strev hadde tyskerne fått de to kanonene opp i stillingene, montert dem på dreieskivene og klargjort for prøveskytning. Prøveskytningen ble som nevnt gjennomført 12 mai 1941.

En målskive var satt opp på Fugleøya. Til målskiven var avstanden ca 3.500 meter, og fra den søndre standplassen til skiven gikk skuddlinjen over Langøytangen, litt nord for fyret.

Det ble først skutt med den søndre kanonen. Man benyttet snoravtrekk fra sikker dekning. I alt ble det skutt kun to skudd. Ved ett av skuddene ble et beboelseshus sterkt skadet. Beboerne var blitt beordret bort under skytningen, det ble derfor ingen personskade. Det antas at skaden skyldtes at granaten detonerte i banen, litt foran kanonmunningen. Angjeldende hus er avmerket på kartet over tyske minefelt i området. (Vedlegg B.)

De nevnte skader besto i at takstein og skorstein over tak nærmest ble pulverisert. Alle lamper og annet løst innbo ble også ødelagt. Husets tak og vegger var isolert med sagmugg. Med sprekkdannelser og kraftig rystelser kan man lett tenke seg det syn som møtte husets beboere etter skytningens opphør. Erstatning ble betalt ut gjennom Langesund Sparebank.

Skiven på Fugleøya var visstnok uskadd, men det var sannsynligvis flere uregelmessigheter ved kanonen og standplasskonstruksjonen under skyteforsøket. Etter bare to skudd ble skytningen stanset og begge kanonene fjernet fra standplassene uten at disse senere ble brukt på nytt. Det vites heller ikke andre steder hvor 15,5 cm kanoner ble oppstilt på den måten som er beskrevet her.

I tilknytning til kanonstillingene i Furulunden ble det bygget noen mindre bunkre, sannsynligvis for lagring av ammunisjon. Bunkrene står der fortsatt.

Oppe på ryggen vest for Tangenvegen, på eiendommen til Cato Olsen ligger en noe større bunker, denne har sannsynligvis vært bygget som et større ammunisjonslager i området, eller den kan ha vært bygget som en forlegningsbunker for den styrke som hadde

forsvarsoppdrag i dette område.

C. I OMRÅDET VED SUNDBY VEGKRYSS

I vegkrysset ved Sundby, ca tre kilometer nord for Langesund, bygde tyskerne to bunkre, en øst for vegkrysset og en nord for vegkrysset.

Bunkeren øst for vegkrysset hadde to skyteåpninger og den dekket vegene som kom fra Riis og fra Stathelle.

Bunkeren nord for vegkrysset dekket vesentlig områdene rundt selve vegkrysset.

Rundt bunkrene var det bygd ut et støttepunkt med løpegraver og ildstillinger for geværer og maskingeværer.

Nøyaktig når bunkrene ble bygd er ikke kjent, men dette område ble beslaglagt av tyskerne fra 1 januar 1942. Det må antas at utbyggingen ble utført i løpet av sommeren 1942.

Bunkrene gikk inn som en del av Tangen forts ryggforsvar.

Foranstående opplysninger er gitt av vpl lt i Kystartilleriet og pensjonert ligningssjef i Bamble kommune, Cato Olsen. Opplysningene har C Olsen innhentet fra eierne og andre berørte personer sommeren og høsten 1993.

4. Andre opplysninger:

Minekartene viser også det eksisterende vegnettet, plasseringen av brakker samt plasseringen av alle avdelingsvåpen. Her må man imidlertid være oppmerksom på at tegnene er nesten helt like, enten det dreier seg om en 10,5 cm kanon, en 20 mm luftvernkanon eller et 7,92 mm maskingevær.

5. Rydding av minefeltene:

Etter kapitulasjonen 8 mai 1945 fikk tyskerne ordre fra de allierte om å rydde minefeltene etter seg.

En tysk oversiktsplan "Raumung der Minensperren", datert 24.5.45, angir at for Langesund er det behov for 3 ryddegruppeenheter. Ryddingen skulle etter planen ta 4 dager, og arbeidet skulle være ferdig den 15 juni 1945.

Etter rapport "Betr: Raumung von Minenfeldern", datert 22.6.45 var minefeltene ved Langesund ryddet den 14.6.45.

En ny rapport av 6.7.45 angir at ryddearbeidet ved Langesund var kontrollert av de allierte, og godkjent.

Det kan for øvrig nevnes at alle tyske minefelt på Østlandet var ryddet innen 2 august 1945. Da hadde man fjernet 146.072 miner av forskjellig slag.

Mineryddingen på Østlandet hadde kostet tyskerne 6 drepte og 22 sårede.

LANGESUND - LANGESUNDSODDEN.

1. Gun emplacement. No gun reported at present.
2. Drawbridge. 10 m. long.
3. Barbed wire and trenches.
4. Barracks.
5. W/T Station.
6. Observation post.
7. Two 20 mm. A.A. guns.
8. Searchlight.
9. Three Coastal Defence guns - calibre 10.5 cm.
10. One Field gun - calibre 7.5 cm.
11. Tunnel.

Å føre ut hester i Telemark fylke

Departementets forordning av 18. april
mot å føre ut hester over 2 år fra
budet omfatter ikke hester som er
ikke militære myndigheter.

Desmannen dispensere fra forbudet.
er søker å utføre hest i strid med
av § 1, straffes med bøter eller med
i begge deler.

es medvirkning.

i forseelse.

hest, som er utført eller søkt utført i
i ved dom inndras, helt eller delvis,
i hvis vegne han har handlet“.

idag.

19

Chr. Knudsen.

Langesund og Stat- trollnemnder

ksimalpriser paa ved som leveres etter
ai eller direkte tilkjørt forbrukere eller
uner. Fra produsent — uten omsel-

Kr. 30.50	pr. favn
41.50	„
43.50	„
24.00	„
19.00	„

erer veden ved offentlig bilvei istedenfor
han gjøre fradrag for den kjøring han
20 øre pr. favn og km.

ve omsetningsavgift.

tilkjørt	Kr. 60.00	pr. favn
62.00	„	„
48.00	„	„
41.00	„	„
35.00	„	„
3.00	„	„

eler
m. lengde
er kortere 4.00

juni 1941 gjelder tidligere maksimal-

Langesund Kino

Søndag kl. 6.30 og 9

„Melodien från gamla staden“

Scharfschiessen der deutschen Artillerie I

Am Montag, den 12. Mai 1941 findet in der Zeit von 15.00—
18.00 Uhr ein Scharfschiessen einer deutschen Artillerieeinheit statt.

Sperrgebiet:

Langesund Södrand—Södrand Insel Gjetøen—Mitte Insel Arøen
—Mitte Insel Stokkøen—Södrand Helgeroa—Strasse Helgeroa—
Nevlunghavn bis 500 m. nordwestl. Nevlunghavn—Oddene—9°
46' Ost, 58° 57' Nord — Skjæregg—Südspitze Langesund.

Es sind zu räumen:

- Baustelle Südspitze Langesund, Schifferhaus und Häuser ostwärts davon.
- Häuser auf der Südspitze von Langøen einschl. Leuchtturm.
- Häuser südwestl. Helgeroa im Raum des oben angrenzenden Sperrbezirkes.

Die Räumungen sind unaufgefordert durchzuführen, da mit
scharfem Schuss geschossen wird und Gefahr für das Leben besteht.
Den Weisungen der eingeteilten der Absperreposten ist unbedingt
Folge zu leisten.

Warnungssignale werden mit roten Leuchtkugeln gegeben.
gez. LUKEN.

Skarpskyting av det tyske artilleri

Paa mandag den 12. mai 1941 skal en tysk artillerienhet avholde
en skarpskyting mellem kl. 15.00—18.00.

Sperreomraadet er:

Sydranden Langesund—Sydranden Gjetøen—Midten Arøen—
Midten Stokkøen—Sydranden Helgeroa—Veien Helgeroa—Nevlung-
havn til 500 m. nordvest for Nevlunghavn—Oddene—9° 46' Ost,
58° 57' Nord — Skjæregg—Sydspissen Langesund.

Følgende områder maa rømmes:

- Bebyggelsen Sydspissen Langesund. Skipperhus og husene østen-
for dette.
- Husene paa sydspissen av Langøen, fyrtaarnet iberegnet.
- Husene sydvestl. Helgeroa som ligger i det ovenfor nevnte sperre-
område.

Rømningen skal gjennomføres uten nærmere opfordring, da det
skytes med skarpt og det derfor er fare for livet.

Sperrepostenes anvisninger maa helt ut følges.

Det blir gitt varselssignal med røde lyskuler.

gez. LUKEN.

Konfirm

Vi har
Konfir

FOT
CARL

Va

Kar

SK

A
for
Kal
P

DAME-

TØFL

MA A D

SKARPSKYTNING DEN 12 MAI 1941.

Denne skytning ble foretatt med 15,5 cm kanoner, sannsynligvis
en divisjonsartillerienhet. Skytningen skulle prøve ut nybyggede
stillinger i Furulunden. Det ble skutt bare noen få skudd.

SKARPSKYTING

av

Det tyske artilleri

ndet med
ndigheter

T.

enigheten
og efm.
etær Asak

ten møte

MEEN.

est. Kapt.
us leder.
eres. Af.

ghetsmøte.
ficerene i
psets offi-

6.

ening hos

kamerata-

Paa torsdag den 27.—2.—1941, i tiden fra kl. 9—17, blir det avholdt en skarpskyting av en tysk artillerienhet. Det blir skutt fra stillinger ved Langesund Bad sønnenfor veien Langesund—Nustad.

Sperreomraade (Ildstillinger og maalomraade):

Veien Langesund—Nustad — Stangodden—Øya Mejlun—Nordranden Straaholmstenen — 58 grad 54' nord, 9 grad 51' øst — Sydspissen Langesund Bad.

De innsatte sperreposters anvisninger maa helt ut følges.

Isomraadet maa helt rømmes, da det skytes med skarpt og det derfor bestaar fare for livet. Fiskere paa isen gjøres opmerksom på at det i dagene efter skytingen maa vises opmerksomhet, da en maa regne med at det i maalomraadet er skutt huller i isen.

Rømning av beboelseshusene i sperreomraadet er sannsynligvis ikke nødvendig. Men i tilfelle noen forlater husene maa sperrepostenes anvisninger helt ut følges.

Varselsignaler vil bli gitt med røde lyskuler.

Lüken (sign.)
Major u. Abt.-Kdr.

SKARPSKYTNING DEN 27 FEBRUAR 1941.

Denne skytning ble foretatt av en tysk feltartillerienhet fra et stillingsområde ved Langesund Bad.

8 i Good-
beckstrøm,

møte hos

øvelse hos

Bekjentgjørelse.

I tiden 12.—13. juni 1941 foregaar skarpøkytning i sjøomraadet ved Langesund og Nevlunghavn.

Skytningen begynner den 12. kl. 12 og slutter kl. 17, skytningen den 13. begynner kl. 9 og slutter kl. 13. Paa grunn av denne skytning blir av sikkerhetsgrunn følgende omraade sperret:

Langesund sydspiss — med samtidig utreise til sjøen fra Rognsljorden og samtlige andre løp i Langesundsljorden — og hele sjøomraadet hvori følgende øyer befinner sig: Øsa — Saastein — Mejulen — Norsholmen — Rauen — Rødskjær — Straaholmstein — Napa — Langholmene — Oddaneskjær — Oddane — Fugløya (Batterioy)

Lensmannen i Langesund.

Nytt

V a a r k a

Helullne s

K a r l J ø r g

Obs.!

SKARPSKYTNING 12 - 13 JUNI 1941.

Dette var sannsynligvis den første skarpskytning tyskerne gjennomførte på Tangen fort. Skytningen ble foretatt bare ca 1 - 1,5 måneder etter at batteriet hadde rykket inn på området. Det antas at kanonene på denne tid sto oppstilt i helt feltmessige stillinger.

Nye skytninger ble avertert 14 november 1941 og 1 juni 1942.

Nu maa De fotografere

Film har vi i alle størrelser

Fremkalling og kopling utføres hurtlig og fagmessig
Godt arbeide garanteres

FOTOMAGASINET

CARL CARLSEN — Telef. nr. 2

Nu starter:

Nansen-serien: Fra Svalbard til Kaukasus

Serien inneholder følgende bøker:

- I. Blandt Sel og Bjørn. II. En Ferd til Spitsbergen.
- III. Gjennem Sibir. IV. Gjennem Armenia.
- V. Gjennem Kaukasus til Volga.

Leveres med shirting eller skinnbind og koster henholdsvis kr. 9.— og kr. 12.50 pr. — Bøkene utkommer med et bd. pr. mnd.

A I I I S

for damer — be

P. T H

DAME-, BARNE

S K

TØFLER og GU
I GODT U

M A R K U S

D T a n g e n s F o r t

Dødsulykke i Langesund.

25/4-42.

Et mineskudd som gikk for tidlig av.

Ved middagstider torsdag hendte en mineringsulykke her i byen, hvorved en mann blev drept.

En av arbeiderne, Olav O. Nordli skulde tende lunten. Imidlertid gikk denne av for tidlig slik at Nordli ikke rakk aa komme sig unna. Han fikk stenspruten i ansiktet som blev stygt opprevet likesom den høyre arm blev delvis skutt av.

Dr. Boye Istre og dr. Steffensen blev begge øjeblikkelig budsendt og beordret den tilskadekomne ført til sykehuset. Men innen man kom dit var Nordli død.

Avdøde, som var hjemmehørende i Akkerhaugen, skildres som en dyktig arbeidskar. Han var ca. 45 aar gammel og efterlater sig hustru og flere barn.

11/7-42.

Ulykke under anleggsarbeide.

To arbeidere kom til skade.

Under sprengningsarbeide her i byen torsdag hendte en ulykke, hvorved to av arbeiderne, begge fra Skien blev skadet. Idet mineskuddet ble avfyrt ble begge slynget overende. Herunder blev en av dem stygt skadet i hodet og brystet, mens den andre fikk knust en av tærne. Begge blev tatt under lægebehandling av distriktslæge Istre, som beordret den verst skadede innlagt paa sykehuset i Langesund, mens den andre blev bragt hjem. Ingen av dem vil sannsynligvis faa noe men etter uhellet.

22/7-42.

Det ble døden.

Sälensmann død etter minerings-skudd i Tangen.

Som meddelt for en tid siden hendte det en ulykke i Tangen, hvorved to menn fra Skien kom til skade. Den ene av dem, Erling Stener Bakke, ble ved avfyring av et mineskudd rammet i hodet av en stor sten og falt herunder ned i en steinrøys. Han ble innlagt paa sykehuset her i byen, og det saa eh tid ut som om han skulde slippe fra ulykken med livet. Imidlertid viste det seg at lesjonene i hodet var saa alvorlige at livet ikke stod til aa redde, og han avgikk ved døden mandag.

Den forulykkede, som ble 41 aar gammel, var ugift. Han ble igaar ført fra Sykehuset til sitt hjemsted, og samtlige arbeidskamerater sammen med en tysk avdeling fulgte ham til Skoiebakken. Der ble han ført videre.

Obs !

Fra Luftvernet.

Det innskjerpes at under flyalarm maa all trafikk paa gater eller aapne plasser øeblikkelig stoppe. Folk maa følge ordningsmennenes ordrer om aa søke dekning i tilfluktsrummene eller andre private huser. Ingen huseier kan nekte folk beskyttelse.

Foreldre maa ikke gi barna tillatelse til aa opholde sig i haver, dører eller vinduer.

Personer som er uforskammet mot de av luftvernet uttatte mannskaper og nekter aa lystre ordrer, vil bli rapportert til politi-myndighetene og forlangt straffet.

Følgende personer har tillatelse til aa gaa fra eller til sitt arbeide eller opholde sig ute under flyalarm:

Uniformerte personer, offentlige tjenestemenn i tjeneste, læger og sykesøstre i tjeneste, luftvernsmannskaper i organisert bedriftsvern mot aa fremvise legitimasjonskort, ordfører, brandchef og brandassistent.

Erling Ruud,
ordfører.

K. Amundsen,
luftvernchef.

Bekjentgjørelse.

Predag den 14. november 1941 er i trakten omkring Langesund

Skarpskytning.

Paa grunn av sikkerhet er denne dag i tiden fra kl. 8.30 til kl. 17 følgende omraade:

Fra Sydspissen Langesund i sektor til sjøen (imot sør) 9 gr. 44 min. østlig lengde fra Greenwich og 58 gr. 54 min. nordlig bredde og 9 gr. 54 min. østlig lengde fra Greenwich, sperret for all trafikk.

Die deutsche Wehrmacht,

Av reiseserien

„Over sjø og land“

har jeg fremdeles noen faa eksemplarer ledige.

Serien er helt utsolgt fra forlaget. — 2 bind er nu utkommet

P. Tarangers Eftf.

Vi har paa lager

Blenningspapir

125 cm. — 150 cm. — 210 cm. — 250 cm. bredde

OBS.! Sort og hvitt blenningspapir, 150 cm. bredt ankommet

Vi lager Deres blenningsgardin ferdig efter maal med heiseinnretning.

Obs !

ELIAS HEGG

LANGESUND — TELEF

S Ø L V

Hvis De
sølv el
er vi

Langesund Glass

T. DAHL R

SKOTØ

A l t i s k

for damer] — her

P . T H O

Hatter —

Skjorter - Slips

Ragnar He

Bekjentgjørelse.

Mandag den 1. juni 1942 foregaar skarpskytning i området ved Langesund.

Paa grunn av sikkerhetsbestemmelser er dette område sperret i tiden fra kl. 13.00 til kl. 17.00 den 1.—6. 42.

Sperren gjelder fra sydspissen Langesund i sektor mot sjøen i syd.

9 grader 44 minutter østlig lengde av Greenwich

58 „ 49 „ nordlig bredde

9 „ 54 „ østlig lengde av Greenwich

58 „ 58 „ nordlig bredde.

Die Deutsche Wehrmacht.

Forsikringsagentur.

Gammelt, velrenommert norsk forsikringsselskap ansetter agent for Langesund og omliggende distrikter, omfattende de fleste almindelige skadesbransjer. Bill. mrk. „5144 Blinntekt“ til A.s. Gumælius og Reklames Annonsebyrå, Oslo.

Trebunnskotøi

mot klipp av følgende merker paa det nye bekleddingskortet:

V. Skinnsko eller støvler med trebunn.

VI. Sko eller tøfler i tekstilstoff eller paplratle med trebunn.

VII. Sandaler eller sandaletter med trebunn.

Et godt utvalg i trebunnskotøi for damer, herrer, barn finner De hos

M A R K U S O L S E N

ELIAS HEGGE

LANGESUND — TELEF. 57

KOLONIAL

Skal punk

Undersøk hvad j

Manufaktur, Herre-

Broderi

K A R L J Ø

Møllposer

P. T a r a n

Hatter

Skjorter - Slip

R a g n a r H

Brukte, i

G r a m m

Tangen Fort frionråde?

LANGESUND: Bamble kommune ønsker Tangen Fort, ytterst på Langesundshalvøya, til friareal. I dag er det Sjøforsvaret som disponerer området. Imidlertid er det planer om å stoppe den militære aktiviteten i området.

Langøytangen Fort er en uberørt naturperle. Området har vært stengt for allmennheten siden begynnelsen av 50-tallet. Dermed har vegetasjonen fått utvikle seg fritt. Nå håper Langesundsbefolkningen å få tilbake denne perlen, og kommunen er allerede i gang.

Bamble kommune har allerede innarbeidet en eventuell overtakelse av området i kommuneplanen. Nå ønsker kommunen et klart svar fra Sjøforsvaret om hvilke planer de har. Både for området og hvilke tidsplaner Sjøforsvaret opererer med.

«- Det er viktig å få informasjon om hvilke kostnader kommunen kan forvente i forbindelse med en eventuell overtagelse. Dette fordi en tar sikte på å invitere samarbeidspartnere som kan bidra med tilskudd til prosjektet. En tenker her primært på Miljøverndepartementet.» Det skriver Bamble kommune i et brev til Sjøforsvarsstaben.